

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA.

LETNIK XVII.
:: ZVEZEK 8.

1910 ▲▲▲ LJUBLJANA ▲▲▲ 1911

„ZORA“ IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO „PRVI CVETI“ TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4'–, ZA DIJAKE K 2'–.
::: NATISNILA „KATOLIŠKA TISKARNA“. :::

Vsebina:

	Stran
„Zori“ ob slovesu. (F. Fr. Stelè.)	149
Par misli o našem dijaštvu. (F. Fr. Stelè.)	151
Par stvari v premislek. (Ivan Mazovec.)	154
Pravni študij. (Dr. M. Malnerič.)	158
V Krakov. (Dr. L. Lénard.)	160
F. U. C. I. (Dr. Zvonko.)	161

Glasnik.

Desetletnica „Zarje“ in ustanoyitev „Preporoda“	165–169
---	---------

Listek.

Listnica uredništva. (Fr. Stelè.) Listnica upravníštva	169–170
--	---------

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Harlekini. (I. Mohorov.)	73
Prijateljem in znancem. (Ivan Mazovec.)	74
Oče pesnikov — častitljivi Racigoj. (Zvonimir.)	78

Na platnicah.

Ocene. (I. M-c.)

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

Uredništvo „Zore“: Anton Torkar, med., Dunaj (Wien) I., Universität.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravníštvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

F. Fr. Stelè :

„Zori“ ob slovésu.

S to številko se po treh letih poslavlja od „Zore“ krog, ki je v tem času določal njen značaj. Ali je bilo naše delovanje listu v škodo ali v korist, ali smo list povzdignili, ali je nazadoval, o tem nimamo mi odločevati, to sodbo prepustimo naši čitajoči javnosti. Enega pa se zavedamo: Da smo vedno resno stremili po tem, kako bi podali dijaštvu kaj praktičnega in času primerne. Da naše moči niso bile vedno visoki nalogi kos, je naravno, ker smo bili sami še premladi, premalo izkušeni in prenepopolni v svoji izobrazbi.

V razvoju slovenskega in slovan.-katoliškega dijaštva pomenja ravno doba zadnjih treh let eno najvažnejših, ako bi gledali samo na uspehe kot se kažejo nazunaj, bi rekli, sploh najvažnejšo dobo razvoja katoliške misli med slovanskim dijaštvom. Na Dunaju so nas tovariši sprejeli v sredo z mislijo o ustanovitvi zveze vsega slovan. katol. dijaštva. Prijeli smo pod vodstvom starejših krepko za delo in koncem drugega leta naših akademičnih študij smo že imeli S. Ligo K. A. Liga je samo okvir, v katerem so mogoče najrazličnejše kombinacije dijaške delavnosti in kdo vé, kaj bodo naši nasledniki naredili iz nje, ako jim ne zmanjka energije; mi smo posvetili glavno pozornost organizatorični strani, ker tu je najprvo treba izpopolnitve, in v treh letih so se ustanovila štiri nova društva — podružnice Lige: Dan, Polonia na Dunaju, Lipa, Preporod. Potom Lige je postal stik z drugimi Slovani tako ozek kot dosedaj še ni bil nikdar; čisto na novo smo pritegnili v svoj krog Poljake, ki kažejo pri vsaki priliki posebno zanimanje za Slovence. — Tekom zadnjih treh let se je začela tudi izvajati reorganizacija S. D. Zveze, ki šele po ti dobiva tako obliko, da bo omogočala dijaštvu, da se vsestransko udeležuje o počitnicah v ožjem organizatoričnem in širšem izobraževalnem narodnem delu.

Zora je bila cel čas veren glasnik vsega tega gibanja mej dijaštvom; saj je bila tudi organ vseh naših kat. akad. društev, S. D. Zveze in S. Lige K. A. Na tem temelju bi lahko postala nekak osrednji organ slovan. katoliškega dijaštva. Ozirala se je na vse reči, ki imajo kakkoli stik z dijaštvom, vse drugo je opustila, ker se je zavedala, da je dijaško glasilo in je namenjena dijaštvu, o drugih vprašanjih naj se ljudje drugod pouče. — Mogoče največja izprememba pa je bila ta, da smo po neki srečni misli ločili leposlovje od ostalega dela. Prvič smo s tem dosegli, da se leposlovje ni moglo preveč razpasti na škodo drugim člankom, kakor se je to dosedaj sem in tje dogajalo; drugič smo pa hoteli enkrat poizkusiti, koliko zmore naraščaj v pisateljskem oziru ter skušali dobiti vpliv nanj. Ustanovili smo „Prve Cvete“. Od začetka smo sicer malo upali od

njih, posebno zato ker je v naših vrstah tako malo ljudi, ki bi se resno pečali z literaturo tudi v tehničnem oziru — ker le taki so zmožni postati vzgojevalci naraščaja. Klub našim omejenim močem pa smo vendar nad vse pričakovanje veliko dosegli. Cela vrsta mladih fantov se je zbrala okolu nas, ki so se prav pridno vadili in kolikor lahko sodimo po teh treh letih, moramo reči, da smo pri nekaterih dosegli prav lepe uspehe. Dostikrat ti uspehi niso bili ravno literarni, a dosegli smo jih na organizatoričnem polju, tako da pomena leposlovne priloge nikakor ne smemo podcenjevati in bi se ji morala posvečati največja pozornost; res je, da dá veliko dela, in sicer dolgočasnega dela, a za tistega, ki se mu posveti in se poglobi vanj, je gotovo vir še večje zadovoljnosti.

„Zora“ pa ima tudi kot svetovavka v študijskih zadevah velik pomen. Zadnje številke vsakega letnika so bile posvečene vedno študijskim informacijam, največ svojih tozadevnih izkušenj smo pa podali dijaštvu potom „Koledarčka“.

Večjo ali manjšo ulogo igra v vsakem letu akademičnega življenja vseučiliško vprašanje, pravzaprav je že tri leta neprenehoma na dnevnem redu. V posebni vseučiliški številki smo označili naše vseučiliške zahteve in opozorili na mnoge strani tega vprašanja; naše stališče napram temu vprašanju je bilo vedno resno, premišljeno in realno, dočim pa je ostali del slovenskega dijaštva pokazal v ti zadevi popolno zmešanost, odločeval se je enkrat za Trst, enkrat za Ljubljano; edino eno je, kar je skozi jasno zasledoval: koncentracija slovenskega dijaštva v Pragi, in je res dosegel velik uspeh.

V teh naznačenih smereh se mi zdi, da bi se „Zora“ morala konsekventno naprej razvijati; doseči se dá veliko, toliko da bi postala res vzgleden list, posebno sedaj, ko so naše vrste tako mnogoštevilne in ko štejemo ljudi najrazličnejših poklicev; da pa list ne izgubi neke gotove zrelostne višine, bi mu pri vseh važnih vprašanjih morali stati ob strani starešine naših društev, kar se je ravno zadnja leta v obilni meri vršilo.

Idealni in navdušeni smo se pred tremi leti sešli okolu „Zore“, začrtali smo si tako idealen program, kolikor je sploh mogoče: Za temelj smo si vzeli živo, preprosto vero, Tomažev med nami ni bilo; vodilo nas je vedno zaupanje, ki nas ni goljufalo; ljubezen je bila med nami in nas je vezala tudi z našim delom. Bili smo še zelo mladi in neizkušeni in nismo vedeli, kam bo zajadral naš čolnič, zaupanje je bilo dober krmar, vozili smo srečno in sedaj, ko izstopamo in prepuščamo barko drugim, smo veseli kot izletnik, ki po lepi jezerski vožnji pod večerni hlad pristane s čolnom ob bregu in vesel gleda nazaj na pot, ki jo je prevozil.

Srečno vozi, „Zora“, tudi naprej! Naša ljubezen te bo spremljala tudi nadalje; postala si kri naše krvi, vedno bomo čutili s teboj; če ti bo šlo srečno, bomo veseli, če ti bo šlo slabo, nas bo bolelo, a bomo tudi radi pomagali, da se dvigneš zopet do velikih nalog, ki te še čakajo. Velika generacija nas je že, ki smo te kedaj vodili, od duševnega očeta tvojega škofa Mahniča doli do najmlajšega izmed nas, in vsi čutimo s teboj in ti želimo: Srečno vozi! Sej zlata semena v srca naše mladine, — narod pa naj žanje!

F. Fr. Stelè:

Par misli o našem dijaštvu.

O našem dijaštvu hočem danes izpregovoriti par besed, ker se zavedam, da je velikega pomena, ako se večkrat izrazi kritika našega stanú posebno po prebitih akademičnih letih, posebno ker se naš stan po svojih idejah tako hitro menja, in bi večkratna sodba o tem, kar smo naredili ali zakrivali, gotovo nekoliko vsaj obvarovala pred istimi napakami prihodnjo generacijo.

O srednješolskem dijaštvu ne mislim danes govoriti. Tu so se izvršile v zadnjih letih velike izpremembe. Dijaštvo je postalo veliko bolj samozavestno, kakor je bilo in ima mnogo več stika z javnim življenjem, kakor ga je dosedaj imelo. To se mi zdi prav in dobro. Tudi tista razdraženost, ki se nas je oprijela v prvih letih po razširjanju, vsaj za naš milje novih idej radikalizma, se je ublažila, od politiziranja se je dijaštvo obrnilo zopet k samoizobrazbi, ki jo pa zasleduje zdaj na veliko širši in praktičnejši podlagi, kakor jo je poprej. O večji duševni zrelosti našega dijaštva se lahko vsak prepriča na vsakoletnih abiturientskih sestankih te ali one struje, vidi jo pa posebno tisti, ki je imel z duševnimi produkti srednješolcev toliko opravka kakor urednik „Zore“. Jaz vidim v tem dejstvu, da ima že mlad dijak vse polno zvez z zunanjim svetom, velika nevarnost, da je zgodaj zapeljan v napačno mišljenje moderne sofistike, ker še ne more ločiti zrna od plev; toda na drugi strani je pa tudi vse bolj poskrbljeno, kar lahko obdrži dijaka v pravem tiru; katehet se bolj ozira na časovne nevarnosti za mlade duhove, kakor se je nekdam, vsako leto so eksercicije za dijake, (katere bi pa lahko postale večjega pomena, kakor so po večini sedaj!), in Marijanske kongregacije obstojajo. Vedno več je tudi stanovanjskih zavodov za dijake, ki izborno vplivajo na razvoj dijakov, ker ga navadijo na red in mu nudijo dosti bodril za privatni študij. Tako moramo samo konstatirati, da so se razmere na srednjih šolah veselo izpremenile kljub vsem senčnim stranem, ki se seveda na ozadju, kot sem ga naslikal, veliko hujše odbijajo, kakor so se nekdam v idealni dobi slovenskega srednješolstva, ko je bil dijak dostikrat do mature obvarovan pred vsako tujo sapico, a se je potem tem lažje izgubil. Vesel preobrat k resnosti in boljšemu moralnemu življenju akademične mladine, zavest, da ima dijaštvo tudi socialne dolžnosti, večja delavnost izven šolskega miljeja — vse to so po moji misli v veliki meri ravno posledica tega preobrata na srednjih šolah. Dandanes dijak poprej začne razmišljati sam o sebi in življenju, pride večinoma z jasnim načrtom iz gimnazije, razmere, v katere pride, so mu že povečini znane, starejši znanci ga precej vzamejo v svojo oskrbo, zato se jih manj izgubi, če niso ravno zelo lahkomišljenega, lahkega značaja.

Naše akademično dijaštvo je svojčas hudo grešilo v moralnem oziru, s popivanjem in vsem, kar je s tem v zvezi — takrat se je zgledovalo po nemških vzorcih. Tisti časi so minuli, a vtihotapil se je nov greh v naše vrste; kolikor manj se telesno greši, toliko več se greši zoper Sv. Duha. In ti strani bo sedaj treba obrniti glavno pozornost; v mišljenskem oziru bo treba dijaštvo spraviti na pravo pot.

Pač ni čudno, če mladega dijaka, ki pride iz naših preprostih in nedolžnih razmer v veliko kulturno središče, omami blesk sedanje tehnične kulture, da je v tem vrvenju momentalno zmešan in se ne zna precej orientirati, in sila človeškega duha z vso silo vpliva nanj. Toda vsak dijak

je in mora biti filozof, razmišljati mora nad ciljem in vzroki reči, ki jih vidi, pogledati mora tudi učinke, ker šele po teh lahko sodi vrednost ali nevrednost kake reči. In tako bo videl, da je vsa kultura samo lepa maska, ki zakriva črva, ki le še bolj kljuje, bolj po novi krvi vpije. Očaran bo, a zadovoljnosti v vsem tem ne bo našel in čimveč bo sam užival od modernih kulturnih pridobitev, tembolj bolj bo spoznal, da mu vse to ne more dati miru, ki si ga želi. Vse pripomočke ima moderna kultura, s katerimi lahko zasledi in vjame najbolj skrito resnico, toda ne porablja jih v to, da bi iskala resnice, ampak v to, da omaje vero v to, kar smo dosedaj imeli za resnico, a tej omajani veri ne da nobene opore. Neizkušene, mladega človeka seveda privlači in dostikrat tudi omami, da je kakor večča, ki frfoli okolu luči, pa ne more najti pota od nje nazaj, dokler ne zgori v plamenih.

Za nas katoličane je stališče nasproti ti kulturi jasno: Nobenemu vplivu se ne zapirajmo, kar je dobrega, vzemimo in porabimo samostojno za novo pozitivno delo.

Da tu ne zaidemo, naj bi bila naša prva skrb, a je bila veliko premala še do sedaj. Vse drugo bo privrženo.

Od nas je odvisno stališče, ki ga bo zavzemal naš narod za naprej v svetovni kulturi; mi bomo enkrat odločevali, ne več tisti, ki danes odločajo, zato moramo imeti vsak svoj delokrog, kjer bomo strokovnjaki. Zadnja leta je naše dijaštvo že precej zavozilo v to smer — in to je dobro znamenje.

Največja napaka dijaštva pa je, če se kot stan, ki ima le posredni stik z javnim žiljenjem naravnost vmešan v javno življenje in hoče imeti že vpliv nanj. V ti smeri smo veliko grešili. Dijaštvu je lahko neupoštevati dejanske razmere — toda drugo vprašanje je, koliko bomo dosegli, če bomo delali vedno po svoji glavi brez ozira na druge. To uči naše vseučiliško vprašanje, kjer iz same svojeglavnosti dijaštva ni mogoče prvič skupno postopanje dijaštva samega, drugič pa tudi onemogočeno enotno postopanje s poslanci. Vsak po svoje vpije, pa hočemo uspehov. To je samo en primer, kako dijaštvo svoje stališče napram javnosti napačno pojmuje. V tem oziru moramo postati ponižnejši.

Pa tudi svojo nalogo v akademičnih društvih dijaštvo napačno pojmuje. Pomen akademičnih društev je vse drugod, kakor pa v tem, da bi si po društvih posamezniki priborili kak poseben vglad v javnosti ali celo kake predprave za poznejše nastopanje. Organ društvene uprave je sicer nujno potreben, a vedno bi se moral zavedati, da ni nič več kot hlapec, da je sprejel težke dolžnosti, kakih posebnih pravic z ozirom na druge mu pa zato ni nihče zajamčil. Društvo je samo vez, ki naj nazunaj govori, da smo iste misli, na drugi strani pa naj nas druži tudi v doseg gotovih stanovskih ciljev, čez te pa nikdar ne smemo. Družabno nalogo naša društva še dosti dobro izpolnjujejo, čeprav nekateri pravijo, da ne; toda če primerimo druge naloge, vidimo kako so te zanemarjene. Društvo v tujem mestu, kjer dijaštvo vsrkava samo tujo kulturo, bi moralo izpolnjevati po svojih močeh tudi gotovo znanstveno nalogo, z ozirom na ožje domače razmere. Seveda bi samostojno ne mogli ustvariti nič, a veliko bi lahko storilo, s tem da bi člane navajalo in opozarjalo na taka znanstvena vprašanja, ki so aktualna v naši domovini. To bi društvo lahko doseglo po svojih starešinah, po prijateljih svoje struje, pa tudi po izkušenih starejših članih. Nerazumevanje za to je dandanes še tako veliko v vrstah našega dijaštva, da je vsako delo v ti smeri iz društva samega skoro onemogočeno, zato bi bilo treba kre-

niti na avtoritativno pot, ker se naši ljudje raje vklonejo pred praznim zvenečim znanim imenom, kot pa da bi se potrudili sami iz sebe kaj doseči.

Druga smer, ki jo pa naša društva še skoro popolnoma zanemarjajo, je socialna. Tu se je sem in tja sicer nekaj že storilo, a premalo v primeri s tem, kar stori nemško katoliško dijaštvo in kar bi lahko storili v velikem mestu. Posamezniki sicer dosežejo lepe uspehe, toda splošnost se odtegne in zadovoljna sama s seboj uživa svoje sanje, ki jih bo življenje mogoče le prekmalu razpršilo. Kaže, da bo v tem oziru kmalu boljše. Času odgovarjajoče bi bilo, da bi si naša društva poleg družabne naloge, ki je sama ob sebi umevna, postavila v prvi red socialno in znanstveno samoizobraževavne naloge.

Doba akademičnih let je zelo važna, za večino ljudi najvažnejša doba; kar se iz tebe naredi ta čas, to ostaneš celo življenje. Prejšnji čas je vzgajal samozadovoljne filistre, uradnike, pijance, ki se niso odtegnili samo vsakemu resnemu študiju, kakor hitro je bilo mogoče, ampak so ostali celo življenje konsekvntno tuji svojemu narodu, iz katerega so izšli in med katerim so živeli. Naša doba zahteva več, tudi danes še lahko ustvari iz tebe pijanca, filistra, če ne boš poznal tekom treh let, „ko semena zlata padajo, in zvezde ugodne vladajo,“ drugega kot študij za kruh, ali pa samo zabavo. Vendar se pa dandanes še najbolj samosvoj človek težko ubrani gotovim socialnim mislim in razmerje intelligence do naroda postaja čisto drugo. Vender pa večina še vedno premalo vpoštevava važnost teh let: To so namreč leta, ko si najbližje studenta kulture, ko ti je vse na razpolago, kar more v tem oziru poželeti tvoja duša. Ti si morda prinesel težke dvome iz gimnazije, obupal si nad seboj in nad narodom, mogoče si že sedaj popoln pesimist, ki hoče napraviti križ čez življenje. Ne, fant, še je čas! Saj vender vedno pogrevaš frazo o odrešivni moči znanosti in kulture; sezi sedaj, ko imaš priliko, z obema rokama v zakladnico, študiraj, razdiraj dvome, ki te tlačijo, čas je kratek, leta bodo pretekla, ti boš nastavljen v kakem provincialnem gnezdu, kjer ti bo vir modrosti omejena družba — kje boš vender tu našel harmonijo, po kateri tako hrepeni tvoje mlado srce? Edino en čas v življenju je za večino pripraven, da vse lahko stori, kar je mogoče za dosego duševnega miru — čas akademičnih let. Skrbite poleg strokovnega študija v prvi vrsti, da si ustvarite harmonijo v duši — in mi bomo imeli več celih mož, ki bodo zmožni trositi povsod, kjer bodo, mir in zadovoljstvo.

K temu pa nas bo vodila zavest, kaj je in kaj ni moderna kultura, resen strokovni študij, ki bo podlaga za naše delovanje v prid javnosti, sodelovanje z drugimi v društvu in družbi ter spoznavanje stanja modernega človeštva. Kdor na ti tako označeni poti kvišku hrepeni, ta je naš, če si prav še ni o vsem na jasnem, „naj le vstrajno stopa kvišku, ko bo prišel skozi meglo, ki ga obdaja, se bo znašel na svetli planoti.“ (Večeri nad Lemanom.) Ponižnost duha pa je kažipot, ki vse vodi k pravemu cilju, ki resno streme po resnici; brez nje pa ni mogoče nič doseči.

Kvišku, mladi rod, v zavesti svojih pravih nalog!

Ivan Mazovec:

Par stvari v premislek.

Naša dijaška organizacija — kot sploh mladinska — je zelo narastla. Pri tem vsestranskem razvoju je treba paziti, da tudi temelji ostanejo trdni in zdravi, treba, da se vsa ta masa notranje uredi in utrdi. To smo nameravali po možnosti pospešiti na ljubljanskem sestanku, ki so ga žalibog nepričakovane ovire onemogočile. Marsikaj bi se bili lahko pomenili v odsekih, marsikatere stvari predebatirali; toda ta forum nam je zaenkrat zaprt in mogoče ne bo škodilo, če bi v „Zori“ o tem ali onem napravili malo diskusijo.

1. Naše delo je ubralo tako različna in raznovrstna pota, da si že skoro ne morem misliti akademika, ki bi mogel vse stroke obvladati. Vzemimo n. pr. „Danico“! Skoro nemogoče je, da bi se mogel kak Daničar vdejstvovati v „Straži“, delati pridno v svojem društvu in številnih odsekih, biti mogoče še v odboru, zanimati se za bratska društva „Hrvatsko“, „Polonijo“, češko „Lipo“ in predvsem pa „S. Ligo K. A.“, zahajati obenem na obvezne prireditve svojega društva in še posežati prireditve bratskih nam društev, poleg tega pa še gledati, če je ostalo kaj časa za lastni študij. To je popolnoma nemogoče in zato je nujno treba priporočiti delitev dela. Toda, kako naj se to izvede? Po mojem mnenju je to predvsem naloga odbora, ki naj mu pa gredo tudi starejši in izkušenejši člani na roko. Predsednik naj ima pregled čez mlade člane in njih zmožnosti. Kdor se zanima za organizacijo, v organizacijski odsek z njim! —, z drugimi stvarmi ga pa ni treba preobkladati; — kdor se zanima za slovanske jezike in kulturne razmere bratskih nam narodov, — v S. L. K. A. naj gre in naj tam dela; drugi zopet bodo šli v „Stražo“, predvsem pevci dobri igralci in predavatelji. — Za predsednika v sedanjih razmerah je zopet najbolj sposoben tisti, ki je globoko načelno izobražen, ki ima vpogled in zmisel za vse naše delo, obenem pa zna in ve reprezentirati. Predsednik „Danice“ ima vedno bodisi v zimskem, bodisi v letnem semestru veliko neobhodno potrebnih reprezentacijskih dolžnosti, ki še vedno naraščajo; zato je na volitev predsednika treba polagati vedno večjo važnost.

Delitev dela to je nujna zahteva sedanjih razmer; izvede naj jo pa odbor, ki tudi drugače vodi vse društveno življenje. Slišal sem sicer z ozirom na to dejstvo besedo „predestinacija“; toda tisti, ki jo rabi z očitanjem, ne razume položaja naše organizacije, ali pa govori iz njega lastna nezmožnost in zavist. Pa naj hitro pojasnim te besede: na popolno nezmožnost sploh ne verujem; eden je sposoben za to, drugi zopet za drugo opravilo —, saj je svet tako raznovrsten. Toda so tovariši, ki svojih zmožnosti nikjer ne udeležujejo, ker so bolj nagnjeni h kritiki in prehudi skepsi, — ali pa drugi kolegi v tem oziru nanje vplivajo. Takih negativnih ljudje so povsod v veliko škodo organizaciji; zabavljajo, ne oprimejo se prav nobenega dela... To je seve že lastna nezmožnost, zakrivil si jo je pa dotični sam. Zato pa se je treba poglobiti v naš program, iztrgati iz srca zavist, otrestiti se skepse in prehude kritike in krepko prijeti za delo. Če se to zgodi, ne bo treba kumulirati mandatov, ne bo tudi treba, da bi se vse važnejše agende stekale v rokah samo enega, — ali pa malega števila članov; eno in drugo so nezdravi pojavi v veliki organizaciji, zakrivi jih pa v večini žalostno dejstvo, da večina članov zanemarja društveno delo, da se nič ne briga za organizacijo in da tako nehote prisili resne tovariše — in najsi bodo tudi v največjem študiju —, da se oni oprimejo posla. Da bi pa kdo samo zabavljaj in kritiziral, potem pa še vodil nadzorstvo nad delavnimi člani, ne vem, če ima sploh kdo tako trdo kožo, da bi vse to prenesel.

2. Če pa mladi član hoče res koristiti društvu, mora paziti na več stvari:

a) Noben član ni dolžan in tudi ne sme se toliko žrtvovati za društvo, da s tem zanemarja študij. Nevarnost je tu, ker je društveno delo, — posebno na Dunaju —, res ogromno. Ta resen čas, deloma tudi pomanjkanje denarja in nekoliko abstinenčna ideja je povzročila, da se v delavnikih — izvzemši one, ki obedujejo v gostilni, — že težko dobi kakega tovariša na oddihu pri čaši pive. Pa še te male sestanke, v kolikor še sploh obstajajo, bi bilo treba pametneje urediti in porabiti jih za jezikovni pouk. Jaz sem n. pr. v letošnjem letnem semestru nekaj nedelj popoldne skoro redno zahajal v neko češko gostilno med naše „Lipaše“; občevalo se je povečini češki in reči moram, da sem marsikaj profitiral. Še bolj bi bilo odobravati, da bi se taki mali češko-poljsko-hrvatsko-slovenski krožki — seve zmerom med zastopniki samo dveh narodov — prirejali v kaki boljši kavarni. Tam piješ kavo in ne razburljivega alkohola in je sploh lepa udobno opremljena kavarna kot nalašč ustvarjena za debato in konverzacijo.

b) Vsak član naj se po možnosti zanima za vse tekoče zadeve naše organizacije, — eni stroki naj se prav posebno posveti in skuša tudi pozneje, — ko sam ne bi mogel več ostati na mestu —, dobiti si naslednika, da delo ne zastane. V nasprotnem slučaju namreč večkrat tudi zelo potrebni deli naše organizacije hiraajo in hiraajo, dokler ne obnemorejo. Krivda zadene voditelje dotičnih odsekov in klubov, ki niso niti znali vzbuditi zanimanja med kolegi, kaj še dobiti kakega tovariša, ki bi delo nadaljeval.

c) Kakor v vsaki, tako je še prav posebno treba v dijaški organizaciji, — kjer so vsi člani večalimanj enako inteligentni, stroge discipline. Večina ima svoje pravice v ukrepanju skupnih organizatornih in društvenih zadev, — in če jo manjšina ovira, oficijelni program občnega zbora —, taka manjšina ne drži večine v šahu, ampak polagoma uničuje inštitucijo občnih zborov, ki naj bi bili vedno centrum vsega društvenega življenja; s tem se indirektno ubija tudi društvo, ki brez rednih občnih zborov ne pomenja nič. Dotični tovariši so torej zelo neskromni, če mislijo, da velika večina članov nima nobene razsodnosti, da dela vse narobe, edini oni da razvidijo položaj; taki člani so direktno škodljivci društva. Kdor si ne upa s pametnimi razlogi zastopati svojega mnenja in pridobiti si med člani večine, tak s semintja otročjimi šikanami tudi ničesar ne dokaže in bo dosegel edino to, da društveno življenje zastane. Če občni zbori trajajo do 1. ure zjutraj in še dalj, potem se nikakor ne more zameriti nekaterim bolehnjšim tovarišem, če ne marajo v sredi tobakovega dima in hrupa poslušati, kako nekateri malo resni pač pa brezobzirni njihovi kolegi mlatijo prazno slamo. Tu navsezadnje tudi poslovnik postane irelevanten; nihče menda ne bo trdil, da društveni poslovnik bolehnjšim članom nalaga dolžnost zaradi ekstravaganc nekaj tovarišev pokvariti si še bolj svoje zdravje. Torej disciplina, mirna razsodnost na občnih zborih, spoštovanje večinskih pravic —, to so neobhodne zahteve rednega društvenega poslovanja.

d) Kakor je razmerje med člani naših organizacij prijateljsko in kolegialno —, tako se je na drugi strani tudi treba odboru in predsedniku, ki so ga tovariši iz svoje srede izbrali, pokoriti in podpirati ga v vseh naredbah, ki so sklenjene na občnih zborih, oziroma jih zbor sam ukrene v zmyslu pravil in poslovnika. Vsako omalovaževanje odbora in predsednika, ne zadene toliko osebe, kolikor bolj najvažnejše društvene inštitucije. Dosedaj je naše slovensko akademično življenje veljalo med visokoškolskimi krogi za najbolj popolno in najbolj razvito in naši slovanski kolegi so se pri nas v tem oziru učili. Če se to v prihodnje ne bo vzdržalo, se bomo za to žalostno dejstvo morali zahvaliti onim kratkovidnim članom, ki iz malenkostnih osebnih animoznosti

hočejo zadeti večkrat posamezne osebe, — spodkopavajo pa v resnici osnovne društvene inštitucije.

e) Člani bi morali paziti, da si pridobe tudi primerno družabno vzgojo. Mi Slovenci smo na Dunaju centrum slovanskega katoliškega akademičnega dijaštva, ker smo najdalje in najbolj organizirani, in imamo jasna načela, pridobljena v dolgotrajnem boju; na drugi strani se pa faktično okoli „Danice“ zbira vse slovansko katoliško dijaštvo v skupnem društvu S. L. K. A., ki brez „Danice“ gotovo nima obstanka. Zato prihajamo v vedno živahnejšo dotiko s češkimi in poljskimi krogi, ki na Dunaju — posebno Poljaki — reprezentirajo večkrat najvišje družabne sloje. Kak vtis moramo napraviti mi Slovenci s svojim po večini precej drvarskim nastopom, — je jasno. S tem naše prijatelje samo oviramo; kajti Poljaki so nam Slovencem še prav posebno naklonjeni in silno radi posredujejo pri kakih inštrukcijah za poljske kraje. Nam Slovencem se po taki protekciji odpira bogato polje novega študija, ki bi bil naravnost neprecenljive vrednosti za naše življenje v domovini; kot ljudje, ki smo videli nekaj sveta, bi skušali to naše življenje dvigniti na višji družabni nivo, — seveda zmerom s potrebnim ozirom na naše splošne razmere. Pa še ena ugodnost se nam nudi ob tej priliki: Na Dunaju smo bili dosedaj zelo osamljeni; z Nemci zaradi napetih nacionalnih razmer nismo občevali; edina nemška plesna šola se je slovenskemu akademiku hočeš-nočeš priljubila in z njo je prišel večkrat večalimanj srečen „Familienanschluß“ in posledica je bila: Nemka na vratu... Ta import po mišljenju in po krvi tujih nam Nemk v naše kraje je z malimi izjemami strup za našo slovensko družbo... Boljša družabna vzgoja bi vplivala tudi na razpoloženje na občnih zborih, ki bi bili veliko bolj fini in mirni —; na nastop v društvenem lokalu, ki bi bil bolj umerjen —; na našo zabavo, ki bi se koncentrirala v boljših lokalih, dasiravno bolj redko. Korist večje družabne vzgoje bi bila potemtakem vsestranska. Pa zopet so nekateri kratkovidni člani, ki jim je vsako tako prizadevanje takoj „frakarija“. Ti ne pomislijo, da se nam ne gre samo za oliko, za prazne zunanje forme brez plemenite notranjosti. Nam se gre za pravo omiko, za harmonično oplemenitenje srca in duha in zunanosti; obsojamo vsako zapiranje enega sloja od drugega in demokratičnost nam je vrhovno vodstvo pri vseh teh prizadevanjih. Saj smo vendar Slovenci! Vkljub temu torej nekateri člani le nočejo razumeti naših prizadevanj; zato jih bo pač treba pustiti v njihovih „šegah in navadah“, — z reformo pa začeti pri mlajših članih.

3. „Duh, ideja je, ki vodi in oživlja vse,“ povdarja vedno in vedno naš Mahnič. Ta resnica je za nas akademike, ki večji del leta preživimo v tujem mestu, še veliko bolj važna, kot pa za podeželne organizacije, ki nimajo toliko prilik, da zaidejo na stranpotice. Vse potrebe in pomanjkljivosti, ki sem jih zgoraj omenil, niti oddaleč niso tako važne, kakor ta načelna stran; oziroma, da določim pravo razmerje: vse večje ali manjše pomanjkljivosti pri članih in v organizaciji koreninijo v svojih najzadnejših vzrokih v načelni nejasnosti in netemeljitosti. Najboljše merilo za društveno kakovost in vrednost je intenzivnost zanimanja za a) principijelna načelna vprašanja in b) za krščansko vzgojo srca, sploh vsega našega čuvstvovanja.

a) Dasi nam naše judovske univerze tega niti oddaleč ne nudijo, bi bilo vendar nujno potrebno, da premočrimo privatno vsak — filozof, jurist, medicinec, i. t. d. — svoj poklic v luči vedno resničnega krščanstva, — da skušamo kot urejevalen princip vsega našega študija postaviti krščanstvo, čegar svetloba naj ožarja vsa vprašanja visoke znanosti, ki se z njo pečamo. Koliko našega dijaštva se res v tej smeri bavi s svojim študijem? Treba čitati tudi krščanske apologije, poslušati tozadevne razprave in predavanja, ki jih je v velikem mestu, kot je Dunaj, vedno na izbiro. Mi Slovenci bi tudi morali v naših akademičnih letih baviti se vsaj deloma z zgodo-

vino našega katoliškega pokreta, čigar glasnik in reprezentant je bil „Rimski Katolik“, — ki ga nekateri naši tovariši poznajo samo po imenu... Tu moramo odločno kreniti na drugo pot!

b) Treba je pa gledati tudi na krščansko vzgojo srca in sploh vsega čustvovanja. Nujno bi bilo potrebno, da se vsak naš član vsaj en semester zanima in po možnosti tudi sodeluje pri enem izmed karitativnih društev v velikem mestu. Kdor od te strani ne razume krščanstva, kdor ni večalimanj altruist, tak bo tudi v drugih ozirih kolikortoliko trd in nepristopen za milobo in mehko človekoljubje Kristovega nauka. „Revije, revije“ —, je bilo zadnje čase dosti čuti med člani, ... treba čitati, obiskovati razstave... Jaz sem zadnji, ki bi imel kaj proti temu. Če čitaš revije, da se informiraš o tej ali oni znanstveni stroki kolikor mogoče objektivno, — dobro! Če obiskuješ razstave, da spoznaš stremljenja moderne umetnosti, da semintja tudi konštatairaš, kaka bi umetnost ne smela biti, i. t. d., potem je to vsekakor najtoplejšega priporočila vredno. Toda če obiskuješ razstave tako in s tem vspehom, da v tem virvaru izstavljenih objektov postaneš breznačelen, oziroma skrajni evolucionist, ki ne pripozna sploh nobenih stalnih principov v umetnosti —, kaj naj rečemo k temu? Po umetnosti, ki lahko obravnava skoro vse panoge človeškega življenja, preide kaj lahko taka breznačelnost tudi na druga polja... In kaj nam pomeni potem tak — „somišljenik“?! — — — In sedaj se pa vprašajmo, koliko jih je med nami, ki bi se bili vsaj površno pečali s takovano krščansko umetnostjo, z umetnostjo, ki diha krščanstvo. In vendar ta umetnost skoro bolj kot vse drugo plemeniti in blaži naša srca.

V velikem mestu, v tem vrvenju in boju za vsakdanji kruh tudi katoliški akademik skoro nehote postane bolj svetnega mišljenja; zato je nujno potrebno, da gre od časa do časa sam vase in poskrbi tudi za toliko zane-marjeno duševno stran. Ne slepimo se, tovariši: Ne toliko dobro posrečeni izleti, družabne prireditve ali plesi, tudi ne veliko število članov in pompozno-reprezentančni sestanki, i. t. d. — pač pa zanimanje za kongregacijo, duhovne vaje in principijelna jasnost, — to so merila o dobrem ali slabem stanu naše organizacije. Pravi marijanski duh, ki se udejstvuje povsod tudi v praktičnem življenju — to je duša naše organizacije —, in če ta umira, potem gre tudi naša organizacija h koncu vkljub morebitnemu zunanjemu sijaju.

4. Sedaj pa še par opomb za našo slovensko katoliško javnost! — Našemu letošnjemu nameravanemu sestanku, kot se mi zdi, — je nekoliko škodilo to, ker se je na reprezentacijsko stran polagalo nekoliko preveč važnosti —, ker je zato tudi notranje dijaško delo in posvetovanje v sekcijah moralo stopiti nekoliko v ozadje. Pripravljalni odbor se je pa proglasil za permanentnega, in sestanek, kot se je čitalo v „Slovincu“, se bo vršil drugo leto. Zdi se pa, da nekateri mislijo, da bi bilo treba reprezentančno stran, ki je že letos nekako ovirala, še bolj povečati. V Slovincu¹ čitam v uvodnem članku o nekakem „Katoliškem shodu avstrijske slovenske mladine“, da in v dnevnikih noticah iste številke celo o prvem „Katoliškem shodu avstrijskih Slovanov“. Stvar je, kakor za vsakega našega somišljenika tako tudi zame silno resna; vkljub temu vendar s strahom čakam, kaj še vse nastane iz tega in zdi se mi vse, kot tisti idealisti, ki so rekli: — „Pejmo se katoliške shode!“ ... „No pa se pejmo!“ ... Pa so se šli...

Češki katoliški pokret je veliko bolj kompliciran in se ima boriti z veliko večjimi ovirami, kot pa naš. Dolga, večstoletna zgodovina z groznimi katastrofami, češki heretiki svetovnega slovesa, ki jih tudi katoliški češki akademik izgovarja z nekim mešanim čuvstvom v srcu, češka preteklost — kraljestvo, ki so ga Čehi izgubili povečini zaradi svoje herezije... to so stvari, ki

¹ 16. avgusta 1911, št. 186.

silno otežkočujejo češki katoliški pokret. Slovenci so lahko zadovoljni, da morejo češki pokret v glavnih potezah zasledovati —, razume pa ta pokret le tisti, ki natančneje in globlje pozna zgodovino. Zato ne kaže vabiti Čehov v kompaktnih masah v Ljubljano, češ „prid se les učit!“ — In Poljaki? Koliko jih mi Slovenci dosedaj razumemo. Prva dolžnost bi bila, da bi ljubljanski poljski klub postal malo bolj agilen ... in od kluba do katoliškega sboda je še dolga pot. Istotako je silno neumestno proti Hrvatom poudarjati vedno naše sijajne razmere. Iz Kranjske ven se Hrvaško lahko organizira; pridite pa doli, pa boste spoznali, da v petih in tudi desetih letih ne bo mogoče dosti opraviti. Proces katoliškega pokreta na Hrvaškem se razvija počasi, — na-slabše pa seve tam, kjer je največ bobnanja in sijaja in kompromisov in zlomek vedi, česa še ... Gre pa le naprej! — S kranjskega stališča se pa hrvatskih razmer ne sme soditi, ker se drugače pride do zelo krivičnih zaključkov; in to se večkrat primeri našemu časopisju, — naši družbi pa še veliko češče.

Eno reč lahko realiziramo in jo tudi moramo: kolikor mogoče veliko edinost in zajednico s Hrvati, s katerimi nas vežejo številni interesi. V Ljubljano spada „Hrvaško-slovenski katoliški shod“ —, Čehi in Poljaki nam bodo pa poslali deputacije, kot jih mi pošiljamo na sever. S Hrvati spridom lahko zborujemo pri eni mizi skupaj, Čehi in Poljake bi pa morali zaenkrat bolj poslušati in biti veseli, če bi njihove govore in razmere razumeli. Pri tem seve niti v poštev ne pridejo velike finančne žrtve, ki bi jih drugje z veliko večjim pridom lahko naložili. Kako nevaren je prevelik pomp, ki ga ne spremlja podrobnejše notranje delo, nam kažejo dunajski krščanski socialci. Časi so resni, tudi na Slovenskem; ni vse tako rožno in s triumfalnimi cvetlicami poslano, kot se pa vidi na prvi pogled. Zato proti tem velikim načrtom, ki jih je lansiral „Slovenec“, poudarjam potrebo hrvaško-slovenskega katoliškega shoda v Ljubljani, ki bi si za svojo nalogo postavil ne toliko reprezentance, — pač pa notranjo konsolidacijo vse naše organizacije.

Dr. M. Malnerič:

Pravni študij.

Gospod dr. J. Adlešič je objavil v lanskem letniku „Zore“ na str. 223 sl. članek z istim naslovom.

Pridal bi k njegovim navodilom še nekaj drugih, ker vem, da se pravniki za to vprašanje zelo zanimajo.

O metodah pravne vede bi bilo mnogo povedati. Občeznane metode so: zgodovinska, modroslovna, sistematična pa eksegetična, primerjalna in etnološka, analitična (tudi teoretična ali formalistična) pa sintetična (ali praktična, ker vpoštevata organski značaj življenja); analitična metoda je metoda starodavnega rimskega prava, odgovarja tehniki strogih elementarnih oblik, loči strogo zasebno pravo od javnega, stvarno od obligatoričnega; ta metoda odgovarja „aritmetičnemu duhu“ in arhitektonskemu redu v smislu Paskala in je lastna nemškimi pravniki. Sintetična metoda odgovarja prožnemu, za nove življenske potrebe dovzetnemu pravu, „geometričnemu duhu“ in organskemu redu v Paskalovem smislu. Analitična metoda proučava pravo v skristalizovanem, sintetična ga gleda v tekočem stanju. Sintetična metoda se bavi s pravno politiko

(zasebno pravo prim.: Petražycki, Lehre vom Einkommen, II. del) in pripravlja reforme; analitična metoda pa ni politična, marveč dogmatična.

Glede zgodovinske metode naj omenim sledeče: Splošno razširjeno je mnenje, da je treba na vseučilišču gledati samo na to, da hitro napraviš izpite; kar studiraš za zgodovinski izpit, tega v življenju (v praksi) itak ne boš rabil; pregovor pa je: non scholae, sed vitae discimus. — Morda je to „praktično“ stremljenje znamenje strokovnega diletantstva. Zgodovina nas uči, kako so se ideje borile za zmago, kako so najprej prodrle samo na enem mestu (n. pr. najprej v pomorskem pravu: lex Rhodia de jactu), pa so pozneje zmagale kot splošno načelo. Tudi čas, v katerem mi živimo, bo enkrat „zgodovinski“; treba je tedaj širšega obzorja, ki ga ne dobimo, če ne proučavamo pravne zgodovine.

Modroslovna metoda nam je (predvsem v etičnem oziru) metoda krščanskega modroslovja: Bog je najvišje dobro, kot tak — princip nrvnih, torej tudi pravnih dolžnosti. Ljubezen do Boga, najvišje dobrote, — je temelj pravice; pravica tedaj ni luč, ki si jo vsak sam prižge. To načelo moramo imeti pred očmi, da ne zgrešimo pota pri razlagi pravnih pojmov, zlasti njih etične vsebine. Isto načelo nam je tudi zvezda vodnica pri socialnem vprašanju, kajti ravno pravo je poklicano, da varuje revne, zatirane in vse one, ki si sami ne morejo pomagati, da vzdržujejo v družbi red in mir in ščiti pred zlobo in zločinom. — Modroslovje nas dalje pouči o duševnem in telesnem značaju človeka, o medsebojnem vplivu duha in telesa. Mnogo pojmov, ki so za pravnika posebno važni, nam pojasni modroslovje, tako n. pr. pojem vzroka (causa finalis; pravniki ga pridno zamenjavajo s pojmom causa efficiialis) in drugo. Svetovno naziranje loči pravnike v več nasprotujočih si struj, da omenim samo deterministe in indeterministe na kazensko-pravnem polju in klasične ter moderne teorije v kazni; kakor so si različni modroslovni sistemi, ravnotako različne so kazenske teorije, ki si prizadevajo, doseči tudi praktično veljavo.

S ponosom lahko pokažemo na vpliv krščanstva na pravno vedo, saj so načela, ki jih uči krščanstvo: naš jus gentium, kakor pravi najboljši romanist pretečenega krščanstva, Savigny. Krščanstvo nas uči ločiti videz od resnice, zunanje od notranjega, dejstvo od prava, slučaj od volje, ločitev, ki je za pravnika tako važna, kot spoznanje pravice (saj je dokaz jedro procesa in dognati resnico glavno načelo kazenskega postopanja). Napačno bi bilo, če bi se dal pravnik pri svojem sklepanju iz zunanjih pojavov na notranjost voditi od predsodkov, zlasti morda političnih; tako se zahteva od sodnika ne samo pravičnost, nego tudi modrost in resnicoljubje. V modernem procesu, ki daje sodniku toliko svobode, sta ravno te dve lastnosti neobhodno potrebni, ki morata izvirati iz — ljubezni do najvišje resnice; kdor ima zmedene pojme o resnici, ta bo imel napačno sodbo tudi o pravici.

Salomon ni bil samo pravičen, temuč tudi moder; toliko v obrambo modroslovne metode.

Da je primerjalna in etnološka metoda pripravna razširiti duševno obzorje pravnika, je lahko razvidno. Z dr. Adlešičem vred smatram za dolžnost slovenskega pravnika, proučavati slovansko pravo, čegar glavni zastopniki so: Jireček, Palacky, Čelakovsky, Kadlec, Helcel, Bobrzynski (Macierowski je zastarel), Winawer, Balzer, d' Ewers, Jakuškin, Kapustin, Sergějevič, Kovalevskij, Bogišić, Bobčev, Novaković, Siegel in drugi. — Težko si je nabaviti njihova dela. Treba bi bilo strokovne organizacije za poučevanje slovanskega prava. Celo na Dunaju je težko dobiti sem spadajoča dela, zlasti, ker se po njih premalo povprašuje. Tudi narodni

radikalci ne kažejo za to stroko posebnega (nobenega) zanimanja. Vendar ne trdim, da so nominalisti.

Preostaja mi še pojasniti nasprotje med sistematično in eksagetično metodo. Sistematična metoda ureja pravne pojave po njih vsebini in pravna razmerja po njih predmetu (deloma tudi po njih obsegu); za jasno spoznanje posameznih pravnih načel in pravnih pojmov, za pravilno uvažanje pravnih institutov, za juridično preciznost — je sistematična metoda neobhodno potrebna; saj je naloga pravnika — poznati pota svojega lastnega mišljenja. Sistematična metoda nas uči pravne dialektike in doslednega mišljenja, kar ravno loči pravnika od lajikov.¹

Eksegetična metoda je zgodovinsko mlajša (prvotnejša) ter se zadovoljuje s komentiranjem, z razlago pozitivnih norm.

Pravnik mora poznati pravne vire, mora znati razvozljati pravne probleme, analizirati pravna razmerja, poznati dalekosežnost pravnih idej in njih pomen za življenje. Odlašati svojo upravno izobrazbo na dobo prakse, je nespametno; marsikdo misli, da je praktičen, če se hoče naučiti samo tega, kar rabi sodnik ali odvetnik itd. Toda ta zamenjava najbrž zunanost z notranjostjo, meneč, da je zunanost sodnikovega, odvetnikovega dela bistvena, notranjega njegovega dela pa ne vidi in torej ne pozna bistva njegovega posla. Te vrste juristom tudi praksa ne bo dolgo ugajala. Za izobrazbo pravnika tedaj ne zadostuje niti samo poznanje zakonov, niti sama predavanja; poznati je treba tudi precej literature, vsaj najboljše, v kar nam naj služi bibliografsko znanje.

Dr. L. Lénard:

V Krakov.

Stojimo na pragu novega šolskega leta in slovenska mladina se peča z vprašanjem, kje začeti ali nadaljevati višje študije. Raditega hočem še enkrat opozoriti na Krakov. Študije v Krakovu bi priporočal iz sledečih razlogov:

1. Treba je, da stopimo v višje stike s poljskim narodom. Večkrat slišimo obžalovanje, da imamo tako malo stikov s Poljaki in da gredo oni vedno svoja pota. Temu se da odpomoči samo, ako pričnemo študirati in razumevati njihove razmere, kulturo, življenje in zgodovino. Poljaki, kot močnejši in kulturnejši narod, nimajo toliko neposrednih povodov, da se bližajo nam, kot jih imamo mi, da se bližamo Poljakom. Samo slučajno srečanje na kakšnem shodu je premalo. Del naše mladine mora nekaj časa preživeti med Poljaki, preštudirati njihove razmere, vsrkati njihovo kulturo, in potem se bomo našli in razumeli.

2. Pri nas se večkrat podcenjuje vrednost in pomen družabne kulture. Med vsemi slovanskimi narodi imajo ravno Poljaki najbolj razvito družabno kulturo. Oni stoje pod tem ozirom na isti stopinji s kulturnimi evropskimi narodi, na primer Angleži in Francozi in prekašajo celo Nemce. Slovenski dijak ne najde lahko prilike, da se vzgoji družabno. Od doma ima po večini družabne vzgoje malo ali nič, med študiranjem ima navadno malo prilike, da se olika tudi v zunanem nastopu in vedenju, v Gradcu ali na Dunaju pa tudi ni ugodno pod tem ozirom. In vendar človek veliko več velja, lahko veliko bolje uporabi svoje znanje in zmožnosti, je veliko bolj sposoben za javno delovanje, ako zna svojo besedo in delo

¹ Na ustroj sistema vpliva mera formalizma, kakor tudi sociološko naziranje o pravu.

podpreti s primernim nastopom in vedenjem. Družabna kultura je velika moč, katere ne moremo podcenjevati. Ravno v tem oziru bi pa Krakov dobro vplival na našo mladino, kot težko kako drugo mesto.

3. V Krakovu bodo slovenski dijaki našli jako prijazen sprejem. Univerza jih vabi, profesorski zbor se je izrekel, da radostno pozdravlja misel, da bi Slovenci obiskavali jagelonsko „almo mater“. Poljski dijaki so izdali nekoč oklic, s katerim so vabili Slovence v Krakov.¹ Profesorji jim pojdejo na roke kolikor mogoče, a poljska mladina jih je pripravljena sprejeti kot svoje tovariše in imeli bodo vse pravice, olajšave in udobnosti, katerih so deležni poljski dijaki.

4. Krakov sam je jako pripraven za študije. Mesto je tiho in mirno, ognjišče znanosti in umetnosti. Tu je središče poljskega duševnega življenja, lepo in dobro zasedeno vseučilišče, akademija znanosti, akademija umetnosti, bogate knjižnice in več muzejev se nahaja v Krakovu. Celo ozračje in vse okrožje je kakor nalašč, da se človek vglubi v študije. Krakov je slovanski Rim, mesto častitljivih spominkov preteklosti in krepkih, še vedno svežih zgodovinskih tradicij, ki temelje v starodavni slovanski minulosti in prešinjajo ves poljski narod. Ta milje bo jako ugodno vplival na dušo mladega slovenskega inteligenta.

Materielna stran življenja v Krakovu je sledeča:

Stanovanja so v Krakovem draga, dražja kot na Dunaju. Hrana je približno po isti ceni. Za hrano in stanovanje bi torej bilo treba izdati nekoliko več, kot na Dunaju, zato bi si pa nekoliko prihranil pri drugih izdatkih, ki so na Dunaju potrebni, v Krakovu pa odpadejo, kakor obiskovanje kavarn, gostiln itd. Bogato nadomestilo za vse to bi bile zveze s privatnimi krogi. Stroški študiranja v Krakovu bi torej bili približno isti, kot na Dunaju.

Poleg tega bi se v gotovih slučajih slovenskim dijakom v Krakovu lahko pridobile podpore, ki bi jim omogočile, da bi jim ne bilo treba živeti v bedi.

V Krakovu bi prišle v poštev sledeče študije:

Univerza. Medicinska fakulteta je jako dobra, tudi druge fakultete stoje na višini. Na univerzi se nahaja agronomija, katero bi tudi lahko obiskovali slovenski dijaki. Dalje bi prišli v poštev trgovska akademija in akademija lepih umetnosti. Za ženske bi poleg univerze prišel v poštev še „Baraneum“;³ to je višja zasebna dekliška šola z vseučiliškim značajem in morda tudi liceji, katerih je v Krakovu več.

Kdor bi želel v tej stvari pojasnil, naj se obrne na uredništvo „Zora“.

Dr. Zvonko:

F. U. C. I.

„La FUCI“ — tako nazivajo na kratko ital. kat. akademiki svojo „Federazione Universitaria Cattolica Italiana“. Ni še stara — šteje komaj šest let pravega neodvisnega življenja, — kljub temu beleži v svoji kroniki že krasnih uspehov in izvanredno cvetočnost. Menda ne bo odveč če se po dveh letih² razvoja in napredka, zopet ozremo po delu in trudu družbe, ki v drugačnih razmerah in odnošajih vseeno stremi za istimi cilji, bije našemu enak boj, zmaguje pod isto zastavo — vere in križa.

¹ „Zora“, XV., 113.

² O ustanovitvi in prvem razvoju „Zveze“ glej „Zoro“ let. XIV. in let. XVI.

³ „Zora“, XVI. 130.

Posamezni krožki ital. kat. visokošolcev so obstojali že pred 1895: v tem letu pa so se združili kot poseben odsek edine tedanje velike katoliške organizacije „Opera dei Congressi e Comitati Cattolici.“ V presledkih so izdavalali tudi svojo dijaško revijo „Vita Nuova“.

Oni kritični dobi neodvisnosti in notranje krize je sledila od leta 1905. doba lastne organizacije in samostojnosti: na sestanku v Florenci so 7. majnika 1905. definitivno proglasili ustanovitev neodvisne „F. U. C. I.“ Tudi „Vita Nuova“ se je prelevila v Zvezino glasilo „Studium“. Avgusta meseca 1906 se je „Zveza“ prvič predstavila svetu na svojem prvem narodnem shodu v Milanu; tu se je tudi sklenilo individualno vpisovanje v Zvezo. Temu shodu je prisostvoval tudi dr. Gian Domenico Pini, mlad duhovnik ki si je s svojim simpatičnim nastopom in izrednimi zmožnostmi naklonil splošno zaupanje dijakov, tako da je bil naslednjega leta imenovan za cerkvenega zastopnika „Zveze“, služba, katero še danes opravlja z neutrudno gorečnostjo in vztrajnim navdušenjem. Njemu dolguje Zveza točasno cvetoče stanje; v teh letih je ponovno prepotoval vsi Italijo, navdušil in organiziral posamezna društva, ustanovil nova. Kljub temu Zveza ni mnogo napredovala, njeni odnošaji s posameznimi člani so bili prerahli, nezadostni. Temu nedostatku so opomogli na svojem II. shodu v Rimu l. 1909. s tem, da so individualno pristopanje k Zvezi nadomestili s splošnejšo Zvezo krožkov in društev. Uredništvo glasila se je ločilo od predsedništva. S temi premembami v ustroju se je Zveza usposobila za uspešno notranje izobraževalno in socialno delo — kar tvori karateristično potezo vseh njenih stremljenj v zadnjih dneh.

III. shod v Neapolju (1910) je obrnil vso pozornost prav temu notranjemu delu, zasnoval si je natančen načrt, določil nove perspektive in torišča posameznim krožkom, puščajoč jim pri vsem tem polno avtonomijo.

Letos pa so se zbrali navdušeni akademiki v prijaznem Turinu na svoj IV. sestanek.

Z veseljem sem se udeležil važnega zborovanja. Bilo je komaj par dni po otvoritvi mednarodne razstave — od 4. do 7. majnika — kar ni malo pripomoglo s krasnemu izidu shoda.

Zborovali smo v elegantni gledališčni dvorani glavnega zavoda Salezijancev. Udeležilo se ga je čez 200 akademikov-zastopnikov vseh 31 univerz kraljestva; častno je bila zastopana mestna kat. inteligenca, kakor tudi voditelji kat. pokreta v Italiji: baron Manno, univerz. profesorji Gius. Allievo, A. Corsi, Velio Gariazzo, A. Taccone, ravnatelj astronomičnega observatorija, prof. Boccardi, prof. Bettazzi, državni posl. Angelo Mauri in drugi.

Pismeno ali brzojavno so pozdravili zborovanje kardinali Capece-latro, Agliardi, Maffi, skoro vsi kat. drž. poslanci, P. Gemelli in drugi. Sv. Očetu se je odposlala udanostna brzojavka, na katero pa ni bilo odgovora ... Baje radi prevelikega patriotičnega navdušenja, ki je vladalo na magistratnem komerzu drugi večer shoda. — Druge seje se je osebno udeležil turinski kardinal Ag. Richelny.

Referat nadarjenega predsednika Fr. Ferraria o dosedanjem delovanju in razvoju „Zveze“ kaže, da tvori F. U. C. I. danes organizirano falango 22 visokošolskih krožkov in društev, 10 lokalnih tajništev z nad 1000 udi. Financielno je v kaj slabem stanu, ker jo ital. katoličani zro še vedno z nezaupnostjo ali pa s popolno indiferenco. Z ostalimi 5 velikimi katoliškimi „Zvezami“ je v zelo dobrih odnošajih, posebno z „Mladinsko Zvezo“.

Že na neapoljskem shodu se je sklenilo, da ima biti prvi in glavni namen akademičnih društev samoizobrazba, kar najpopolnejša kultura posameznih članov. Letošnji sestanek je to splošno naročilo izdelal do

drobnega in vtisnil skoro povsem nov značaj notranjemu ustroju društev. V kateri smeri naj bo naravnana njih znanstvena in kulturna naobrazba? Kongresisti so se pred tem vprašanjem razdelili v dva neenaka tabora; nekateri so hoteli poglobitev znanstveno in religiozno-kulturnih vprašanj, večina se je pa zavzela za dandanes najvitalnejše socialno vprašanje. Po večurni debati in vsestranski resni razglobitvi obeh smeri, odločil se je shod za poslednjo, v resoluciji: — „Katol. visokošolski krožki, goječi vsestransko izobrazbo svojih članov, naj skrbje v prvi vrsti za globoko socialno naobrazbo, teoretično in praktično“; v ta namen priporoča vsestranski študij krščanskega socializma, socialno-ekonomskih ustanov in vprašanj, ter vobče vseh tozadevnih že obstoječih institucij. Pač lep program; da bi le ne ostal zopet samo — program — na papirju!

Le žal, da je drugi del tega referata, ki je razglabljal praktično udejstvitev gornje resolucije, prišel na vrsto v nesrečnem trenutku, ko je masa kongresistov ušla na razstavo. Ali je bil zgolj slučaj? Že nekaterokrat sem imel namreč priliko konstatovati, da Italijani na svojih shodih kaj radi modrujejo v oblakih, zibljejo se v visokih, krasno donečih izrazih, zasnovah in načrtih — a v praksi so zelo neokretni. Posnemati druge v že pridobljenih izkušnjah jim je preponiževalno, za lastno iniciativo, za tiho in potrpežljivo delo, ki naj doniša svoj sad šele v desetletjih, so pa prelahkoživi, prenestrpni.

Isti usodi je zapisana menda tudi umestna (posebno za Italijo) resolucija: „V naši dobi preroda sholastike, idealizma in spiritualizma pozivlja shod vsa akademska društva k temeljitemu študiju neosholastike in njenih odnošajev z drugimi sistemi; naj podpirajo v visokoškolskem delokrogu vsako resno iniciativo „pro cultura“, in na vsaki univerzi naj se zmožnejši za resno znanstveno delo združijo v poseben odsek.“

V srce akademičnega življenja pa je posegel shod s svojim zadnjim nad vse važnim referatom o „akciji za moralnost“. Z odločnim pogumom je marljivi referent Raf. Bettezzi iz Turina razgalil in ožigosal to najtemnejšo in najsramotonejšo stran vseh univerz. Kdo naj zasadi tu nož, da izreže gnilobo, če ne katoliški akademiki? — Ko sta Msg. Pini in vseučiliški prof. Rudolf Bettazzi rešila principiarno vprašanje o konfesionalnosti zvez za moralnost (lega di moralità), zedinil se je shod po daljši debati v sledečih praktičnih naročilih: „1. V vsakem krožku naj se uvede študij moralnostnega vprašanja; 2. kadarkoli se nudi prilika, posebno na vseučiliščih, demonstrirati za javno moralnost, naj se izkažejo katoliški akademiki v prvih vrstah; vpišejo naj se če mogoče v katoliške „zveze za moralnost“, če pa še ne obstojajo, tudi v druge zveze, če le jamčijo članom absolutno nepristranost.“

Ni mnogo v tej resoluciji, a ital. kat. akademiki so storili na tem polju že prav mnogo. Vse večje in resnejše „zveze za moralnost“ so njih delo, čeprav so se morali bojevati z neštetimi težavami.

Predsednik F. U. C. I. Fr. Ferrari je sprožil vprašanje mednarodnega shoda kat. dijakov. Predlog je bil sprejet z navdušenjem. Iz osebnega interveva sem izvedel, da se je že letos mislilo na to stvar, pa je našla nepremagljivih zaprek. Na shodu je nekdo predlagal, da se vrši v letu 1913., o priliki 16. stoletnice Konstantinovega edikta krščanske svobode. Shod je izročil stvar predsedništvu Zveze, da jo študira in izpelje; o tem kdaj prihodnjich.

Že nekaj let sem F. U. C. I. prav pridno študira vprašanje visokih šol. Če kaj, mora prav ta problem najbolj zanimati inteligentnega dijaka, ki mu je mar, da ti državni zavodi dosežejo vsaj v malem obsegu svoj visoki namen. Pod uredništvom M. Martinia je „Studium“ že pred leti

započel živahno in uspešno akcijo za avtonomijo visokih šol in za svobodo pouka. V tej smeri se nadaljuje i danes. Popularizacija teh idej v ljudstvu zamore le pospešiti njih udejstvitvev.

Elegantna in resna se predstavlja čitatelju Zvezina revija „Studium“ — preresna za stanovsko organizacijo, ki šele zbira svoje raztrošene ude, da jih združi v urejeno falango. Bilo je menda zelo umestno, da je shod vrnil glasilo dijakom — doslej so ga namreč spisovali skoro izključno vseučiliških profesorji. A dijaško glasilo „mora v roke vsem dijakom, sodelovati mu morajo vsaj vsi krožki, če ne vsi dijaki“. To se poizkusi za leto dni.

Letna nagrada (borsa) „A. Mauroni“, katero je „Zveza“ ustanovila, da omogoči svojim novim doktorjem enoletno obiskavanje kake visoke šole v inozemstvu, je morala letos izostati — radi pomanjkanja gmotnih sredstev.

S temi točkami je Zveza završila svoje tridnevno zborovanje. Ni si črtala novih perspektiv, le poglobiti je hotela notranjo svojo organizacijo, delo, posebno znanstveno, v društvih, in navdušiti na prijateljskem sestanku člane k tesnejši zvezi, k požrtvovalnejšemu delu, k uspešnejši iniciativi.

Slovenskega akademika bi bilo kaj neprijetno dirnilo opaziti, da na tako važnem zborovanju — razen salezijanskih gojencev — ni bilo nobenega srednješolca. Ni nasprotstev, a tudi stiki med srednje- in visokošolci so zelo rahli, platonični, in to menda po krivdi akademikov, ki se premočno zavedajo superiornosti. — Lanskega leta se je sicer nekaj govorilo in delalo za večje zблиžanje obeh „stanov“; ker pa cerkvena oblast srednješolcem ni dovolila samostojne, neodvisne organizacije, zavzela se je zanje „Kat. mladeniška Zveza“. Na njeno prizadevanje so kar čez noč nastala bujna cvetoča društva srednješolcev (— v Italiji so namreč dovoljena —), z lastnimi lokali, odseki, glasili.

Čudno bi bilo, ko bi bil shod pozabil udariti vsaj mimogrede na milodonečo iredentsko struno. „Trento e Trieste“ sta bila posebno dobro zastopana. „Kat. tridentska liga“ je brzojavno pozdravila; viharo odobravanje na shodu in občno pozornost časnikov so vzbudile zadnje besede: „Bratske pozdrave od tovarišev . . . , kateri se tudi v daljnem Tridentu bojujejo za Veliko Italijo.“

Vse tri večere so bili kongresisti povabljeni na slavnostni komerz, katerega jim je prvi večer priredil lokalni akad. krožek „Cesare Balbo“, drugi večer pa turinski mestni svet, na čelu mu župan (o bela Ljubljana, kako si še barbarsko neolikana v tem oziru!). Za nedeljo 9. maja jih je pa povabilo letoviščno zavedno katoliško mesto Mondovi v svojo gostoljubno sredo kar za cel dan.

Le še malo opazko: morda smo mi boljši pri delu, zborovati znajo pa Italijani bolje od nas. Seje so bile nenavadno živahne in zanimive. Referati so izredno kratki, ker pošljejo referenti predlagane resolucije že par mesecev pred shodom vsem krožkom. V tem času se v društvih do dna prouči vsako vprašanje posebej, zato na shodu vsakdo lahko posega v debato, misli se križajo, bistro, dokler se ne izkristalizirajo v obliki, ki najzvesteje izraža voljo in naziranje — shoda, ne samo posameznikov. Pri nas se vse prerado — kima . . .

Ni dvoma, da je stopila F. U. C. I. s turinskim shodom orjaški korak naprej. Koliko težav, koliko zaprek, dozdevno nepremagljivih v njeni prvi dobi! Kar je rodilo dobrega mladostno navdušenje in jeklena volja četice dobromislečih, to je ubijalo z druge strani obče nezaupanje in nerazumljiva mržnja katoličanov samih. Le s težavo je prijadrjala mimo grozečih čeri modernizma in Murrijevega socializma do današnje samostojnosti in ortodoksne jasnosti.

Čeprav še niti danes nima vse one moralne zaslonbe ljudstva in inteligence, kakor bi bilo želeti, čuti se vseeno močna in edina v svoji notranji organizaciji, v svojem delu in idealih. Danes ve kaj hoče, čemu obstoja; njene vrste so se potrojile, i pričela je tudi zanjo doba resnega dela v vrsti ostalih peterih velikih organizacij. I mi ji iz srca želimo, da čimprej in častno izvrši veliko nalogo krščanskega preporeda svojega naroda!

Sestanek slov. kat. nar. dijaštva v Domžalah dne 26. in 27. avgusta

t. l. — Ko je pripravljali odbor „Katoliškega shoda jugoslovanske mladine“ odgodil shod na prihodnje leto (o vzrokih poročamo na drugem mestu), je sklenilo vodstvo S. D. Z. v sporazumu s kat. nar. abiturienti, da skliče 26. in 27. avgusta sestanek slov. kat. narodnega dijaštva v Domžalah. Spored se je določil sestanku tale: V soboto 26. avgusta dopoldne občni zbor S. D. Z., popoldne zborovanje v sekcijah, zvečer pozdravni večer abiturientov, v nedeljo 27. avgusta dopoldne sveta maša in na to zborovanje abiturientov, popoldne ob 1/2 4. uri veselica z godbo, petjem in uprizoritvijo A. Medvedove žaloigre „Za pravdo in srce“. Po izredni naklonjenosti vlč. g. župnika Fr. Bernika in prijaznosti vrlih Domžalcev je sestanek prav lepo uspel.

O občnem zboru S. D. Z. prinese podrobno poročilo prihodnja številka „Zore“, tukaj hočemo poročati samo o ostalem sporedu sestanka.

Izmed akcij sta zborovali v soboto popoldne literarna in organizacijska. V literarni je najpreje phil. Mazovec na splošno orisal naše literarne razmere in potem pokazal, kje naj iščejo naši mladi literati vzorce svojim pesmim in spisom, na kar je predaval cand. prof. Puntar o problemu pesniške oblike in podal nekoliko zanimivih opazk k svojemu referatu v letošnjem Koledarčku katol. narodnega dijaštva.

V organizacijski sekciji so se obravnavala vprašanja organizacije.

Popoldne je počastil v Domžalah zborujoče dijaštvo s svojim obiskom prevzvišeni gospod knez in škof dr. A. B. Jeglič. Presvetli se je pripeljal iz Ljubljane, si ogledal v spremstvu vlč. g. župnika Društveni dom in pri tej priliki nagovoril več akademikov in abiturientov.

Ob 8. uri zvečer so se zbrali udeleženci sestanka na pozdravnem večeru, ki so ga priredili abiturienti. Prostorna dvorana Društvenega doma je bila polna dijaštva. Bilo nas je gotovo poldrugí sto. Večer je otvoril abit. Janko Fabjan, vodil pa starešina „Zarje“ dr. Česnik. Razen abiturientov so bili navzoči vlč. g. domači župnik, tajnik V. L. S. dr. Božič, številni starešine akademskih društev in mnogo aktivnih akademikov in bogoslovcev. Navdušeno je tukaj pozdravil dijaštvo kot bodočo katoliško inteligenco slovensko gospod župnik. Poudaril je, da se bolje pač ni mogla proslaviti obletnica blagoslovljenja Društvenega doma v Domžalah kot s sestankom katoliške dijaške mladine. Z mojstrskimi besedami je orisal razvoj kat. akad. organizacije, ki se je pričel z „Danico“ in dosegel lansko leto „Dan“, in ono prvo dobo, ko so „Daničarji“ edini med slovenskimi akademiki odločno kazali svoje katoliško prepričanje. Vznese besede govornikove so prevzele vse navzoče, in ko je končal, mu je pridilo dijaštvo prisrčne ovacije. Govorili so še: Za „Zarjo“ predsednik iur. Ogrizek, ki je sporočil tudi pozdrav prevzvišenega g. kneza in škofa

dr. Jegliča, za „Danico“ predsednik iur. Masič, za „Dan“ predsednik iur. Dular, v imenu bogoslovcev je pozdravil bogoslovec Šimenc, za akademični odsek Orla na Dunaju pa iur. Dostal. Med sviranjem slav. orkestra domžalske godbe in živahnim razgovorom nam je kmalu minil lepi večer, kakoršnih bi želeli našemu dijaštvu še mnogo.

V nedeljo je vzbudilo udeležence sestanka slovesno pritrkavanje; bil je najkrasnejši poletni dan.

Dijaštvo in Orli so se zbrali na vrtu Društvenega doma in se podali z godbo na čelu pred Dom, kjer so jih pričakovali člani in članice Kat. izobraževalnega in podpornega društva z zastavo. Nato so se vršili pozdravi. Pozdravili so: gg. župana M. Janežič in J. Dimc, prvi iz Domžal, drugi iz Depalje vasi, v imenu svojih občin, predsednik Orla J. Kovač, gdč. K. Jančigajeva za ženski odsek, končno še vlč. g. župnik v imenu župnije. Odzdravil je predsednik „Zarje“ iur. Ogrizek, nakar se je uredil sprevod v cerkev. Prvo je šlo Kat. izobraževalno in podporno društvo z zastavo, za njim je korakala godba z dijaštvom, zaključili so sprevod domači Orli. Cerkev, ki je bila slavnostno okrašena in so gorele v njej električne luči, se je kmalu napolnila do zadnjega kotička z dijaki in domačim ljudstvom. Globoko zamišljen govor je imel član „Zarje“ phil. I. Cankar. Številni dijaški zbor je pel pod vodstvom abiturienta Jovana Nedvedovo mašo „K Tebi srca...“

Po sveti maši se je vrnil sprevod v Društveni dom, kjer se je pričel v veliki dvorani VI. sestanek kat. nar. abiturientov.

Dvorana polna občinstva, spredaj možje, žene in dekleta, zadaj Orli in dijaštvo. Sestanek je vodil kot predsednik abit. Viktor Masič, pomagala sta mu kot podpredsednika abit. Ovsenek in kot zapisnikar abit. Jaklič. Abit. Jan. Fabjan je predaval o „Apologetiki in dijaštvu“. Poudaril je potrebo in veliki pomen te stroke za dijaštvo in posredno za ljudstvo in označil smeri, v katerih se mora gibati. Vpoštevati mora človeški razum, voljo in srce, pa bo s pridom vršila svoje nalogo. Abit. Drago Arlič je govoril o socialnem delu dijaštva. Orisal je polja, kjer tudi dijaštvo že lahko poprime za delo za bližnjega. Abit. Maks Jovan je predaval o slovenski moderni glasbi. V prvem delu svojega predavanja je skušal z deli novejših slovenskih glasbenikov dokazati, da je naš narod v veliki meri sposoben, da goji cerkveno in posvetno glasbo v najfinejših oblikah, v drugem je pa opozoril na pomanjkljivosti in napake, ki jih imamo pri liko povsod slišati po cerkvah in izobraževalnih društvih in kako jim odpomoči. Predavanja so bila vsa tri jako dobra in bi bilo le želeli, da jih predavatelji objavijo. Po vsakem predavanju je bila debata, ki se žalibog vsled prekratko odmerjenega časa ni mogla povsem razviti. G. deželni odbornik Pegan, ki je prišel na zborovanje z gospo soprogo, je pozdravil v imenu S. L. S., združni komisar dr. Lovro Pogačnik za predsedstvo Zveze Orlov. Prevzvišenemu g. knezu in škofu dr. A. B. Jegliču se je odposlala vdanostna brzojavka, za katero so zborovalci navdušeno glasovali. Brzojavno oziroma pismeno so pozdravili zborovanje „Hrvaški kat. djački savez“ iz Zagreba, „Česká liga akademická“ iz Prage, poljsko katoliško akad. društvo „Polonia“ na Dunaju in bogoslovca V. Šček in I. Butkovič iz Sekave.

Po popoldanskem duhovnem opravilu se je pričela v spodnjih prostorih in na vrtu Društvenega doma veselica. V veliki dvorani so uprizorili abiturienti z gdč. H. Pukelštajnovu in M. Turkovo v ženskih vlogah A. Medvedovo žaloigro „Za pravdo in srce“. Predno se je vzdignil zastor za igro, je pojasnil phil. Mazovec občinstvu vsebino igre in naslikal njeno zgodovinsko ozadje. Igra je dobro izpadla. Poleg režiserja, abiturienta Fr.

Koblarja, ki mu gre pač največja zasluga, moramo pohvaliti vse, ki so sodelovali. Vsi so se vrlo potrudili, da je igra uspela v splošno zadovoljnost. Po eni sami skupni skušnji v Domžalah, pomeni taka predstava precej. Končno moramo pohvalno omeniti izborne maske zlasti pri moških osebah, ki jih je napravil g. Ogrič, brivec iz Ljubljane.

Za veliko zanimanje, ki ga je vzbudil sestanek našega dijaštva v Domžalah in okolici in celo v Ljubljani, priča najbolje mnogoštevilni obisk predstave. Že pol ure pred začetkom so bili vsi sedeži razprodani in zasedeni, galerije pa natlačeno polne.

Po predstavi se je razvila na vrtu ob zvokih slavne domžalske godbe in petju domačega pevskega zbora pod vodstvom g. župnika neprisiljena prosta zabava. Trajala je cel večer, dokler ni zadnji kamniški vlak odpeljal večino tujih gostov proti Ljubljani.

Le težko je zapustilo naše dijaštvo prijazne Domžale. 26. in 27. avgust 1911, ki so ju tako lepo preživeli med gostoljubnimi Domžalci, jim bosta pač ostala v vednem spominu. Domžalski sestanek se je častno pridružil svojim prednikom.

M—ič.

Desetletnica „Zarje“ in ustanovitev „Preporoda“. 6. junija tega leta je minilo deset let, odkar zbira slovensko katoliško akademično tehnično društvo „Zarja“ v Gradcu slovenske akademike pod svojim okriljem. Na praznik presvetega Rešnjega Telesa leta 1901. je bilo, ko se je pridružila dunajski „Danici“ graška „Zarja“, da deluje med graškim dijaštvom za ista načela kot ona med dunajskim.

Nimamo tukaj namena, da vsestransko osvetlimo pomen desetletnega obstoja „Zarje“. Naš list je to že storil na primernejši način. Posvetil je temu važnemu dogodku v katoliški akademični organizaciji dve številki 9. in 10. letošnjega letnika, ki sta išli kot spominska knjiga ob desetletnici „Zarje“ pod naslovom „Jubilej“. Tam beri vsakdo zgodovino našega graškega društva, premotri uspehe in neuspehe in si ustvari sodbo o pomenu te desetletnice. Na tem mestu hočemo le podati kratko sliko slavlja, ki ga je priredila „Zarja“ letos na Telovo 15. junija med svojimi graškimi prijatelji. Slavje desetletnice se je prav primerno združilo z ustanovnim zborovanjem hrvaškega katoliškega akademičnega društva v Gradcu „Preporod“ in z ustanovitvijo telovadnega odseka „Orel“ v katoliškem izobraževalnem društvu „Kres“. Zato tudi o teh dveh prireditvah nekaj besedi.

Slavje se je pričelo s sv. mašo pri oo. jezuitih, ki jo je daroval starešina in častni član „Zarje“ preč. g. M. Ljubša. Menda so prvič v Gradcu ta dan zadonele slovenske cerkvene pesmi. Po maši se je vršilo v lepo ozaljšani dvorani „Zum grünen Anger“ ustanovno zborovanje „Preporoda“ ob prisotnosti častnih članov „Zarje“, državnega poslanca dr. Kreka i g. kurata M. Ljubša, mnogih starešin „Zarje“ in zastopnikov poljskega in češkega katoliškega dijaštva ter odposlancev „Domagoja“, „Hrvaške“ in „Danice“. „Zarjani“ so se ga udeležili polnoštevilno. Po poročilu predsednika pripravljalnega odbora med. Beuca, se je izvršila ustanovitev „Preporoda“. Predsednik novega društva je cand. med. Beuc, za podpredsednika je bil izvoljen med. St. Deanovič, za tajnika med. V. Dilberovič, za blagajnika in knjižničarja med. M. Ivancich. Dolgo vrsto govorov je otvoril državni poslanec dr. Krek, ki je v velepomembnem govoru pozdravljal zbrano akademično mladino. Sijajni plebiscit slovenskega naroda dne 13. junija dokumentira jasno, da gori ogromna večina njegova za iste ideale, ki jih goji katoliška akademska organizacija. V današnjih dneh, ko se celo katoliške ideje žrtvujejo na korist raznih kompromisov, koalicij ali vzajemnosti, je predvsem potrebno, da se dviga, kar le moč visoko, prava, čista in jasna katoliška misel. Načela morajo biti jasna, odkrita. Vsako

odnehanje od tega veleresničnega pogoja za obstanek pomeni propast. Preporod bo društvo z jasno firmo za vsakogar. V jasnosti načel je zmaga.

Za njim so pozdravili mladi „Preporod“ zastopniki mladeničnih društev, včlanjenih v „Slovanski ligi katoliških akademikov“, in izročili predsedniku med. Beucu v znak bratstva trakove. V imenu dunajske in krakovske „Polonie“ je pozdravil forest. A. Tomaszek, v imenu varšavskega „Prąda“ trgovskih akademikov J. Országh, za dunajsko češko katoliško akademsko društvo „Lipa“ predsednik agron. J. Smykal, za „Danico“ predsednik jur. Mašič, za „Zarjo“ predsednik jur. Ogrizek, za „Hrvatsko“ na Dunaju exp. akadem. predsednik V. Smolčić, za „Domagoj“ predsednik jur. Kelovič, za „Hrvatski djački savez“ tajnik phil. Richter, za S. D. Z. podpredsednik jur. Rupnik. „Dan“ iz Prage je poslal brzojaven pozdrav. „Slovanska Liga katoliških akademikov“, ki združuje vsa avstrijska katoliška akademska društva, se je pomnožila s tem za enega uda, tako da jih šteje sedaj dvanajst. Izmed brzojavnih pozdravov „Preporodu“ jih je došlo precej od hrvaških škofov. Poslala se je tudi udanostna brzojavka sv. Očetu.

Popoldne se je večina akademikov udeležila slovesne ustanovitve graškega „Orla“ v slovenskem domu. Velika soba, ki sprejme lahko 200 ljudi, je bila ta dan pretesna. Vse je z napeto pozornostjo sledilo jedrnatemu predavanju dr. Kreka, ki je popisoval postanek svobodomiselstva in socialne demokracije. Veselja so se „Kresjanom“ lesketale oči, ko jih je govornik pozivljajal, naj si v „Kresu“ ustanove dom, ki naj nadomešča to, česar v tujini dobro slovensko srce najbolj pogreša. Bodril je zlasti fante k vstrajnemu podrobnemu delu za prosep „Kresa“ in obljubil svojo izdatno pomoč. Novo slovensko telovadno organizacijo „Orel“ so v presrčnih besedah pozdravljali zastopniki poljskega, češkega in hrvaškega dijaštva. Poljak J. Országh iz Varšave je presenetil navzoče z lepim izbranim slovenskim govorom, kažoč na pomen Orlov za katoliško slovanstvo. Buren plosk mu je donel v zahvalo.

Zvečer se je vršil v lepo okinčani dvorani „Zum grünen Anger“ komers v proslavo desetletnice „Zarje“ in „Preporoda“, starešine, zastopniki poljskih katoliških akademičnih društev, „Prąd“ iz Varšave in „Polonia“ iz Krakova in Dunaja, češkega katoliškega akademičnega društva „Lipa“ z Dunaja, zastopniki „Hrvatske“, „Domagoja“, „Danice“ in „Sl. Dij. Zveze“, odposlanstvo društva „Kres“ in društva „Sv. Marte“ ter nekaj graških prijateljev „Zarje“.

Otvoril je komers predsednik „Zarje“ Ogrizek in pozdravljajal častito korono. Nato je starešina Ivan Česnik v krasnem govoru orisal povest „Zarje“, njene težnje, razvoj in uspehe. Jur. Remec je v zanosni pesmi pozdravil slavje. Po tem slavnostnem prologu je zbor akademikov zapel prvič novo „Zarjino“ himno, ki jo je na besede jur. Remca uglasbil vlč. g. Vodopivec; vodja akademične marijanske kongregacije, p. Camelli je izrazil svoje veselje nad tem, da more kot Nemeč prisostvovati slavju desetletnice slovenskega akademičnega društva. To dejstvo, da ga je znova potrdilo v prepričanju, da bi bile razmere v Avstriji korenito drugačne in bi se zlasti narodnostni boj zelo ublažil, ako bi se avstrijski narodi bolj zavedali svojega krščanstva. Z zadovoljstvom je konstatiral, da pohaja v graško akademično kongregacijo tako veliko število Zarjanov, in izrekel srčno željo, da bodi tudi v bodoče tako. V imenu Zarjanov-sodalov se je duhovnemu očetu zahvalil za obisk v latinščini phil. J. Kotnik.

Po pozdravih in čestitkah zastopnikov bratskih akademičnih društev je poprijel za besedo častni član državni poslanec dr. Krek. Med slovenskim dijaštvom, ki si ga je hotel takorekoč uzurpirati radikalizem, napreduje vedno bolj katoliška misel. Na podlagi katoličanstva je mogoče najtésnejše zblizanje avstrijskih Slovanov in akademična mladina mora tu naprej

Navdušen in hvaležen pozdrav je prinesla jubilentoma „Zarji“ in „Preporodu“ zastopnica društva sv. Marte gč. Marija Kolarjeva, zahvaljujoč ju za

neumorno delo v korist slovenskega ljudstva v Gradcu in proseč še nadaljne pomoči. Brzobjavno so pozdravili starešine dr. Breclj, drž. poslanec prof. Jarc, dr. Breje, dr. Rožič, dr. Jesenko, dr. Kotnik in drugi.

Godbene točke je precizno proizvajal „Kresov“ tamburaški zbor, pri katerem sodeluje tudi „Preporod“.

Častno je minil ta dan za „Zarjo.“ Pokazal je, kako tesno je spojena „Zarja“ z življenjem slovenskega ljudstva v Gradcu, pa tudi z onim v domovini in z ostalimi Slovani. In ta zavest, da niso osamljeni, ampak bojevniki ene velike misli, ki druži ogromno večino slovenskega ljudstva v eno močno falango in ki vodi že močne čete njihovih stanovskih tovarišev na Dunaju, v Pragi, v Zagrebu in v Krakovu, podžigaj Zarjane, da se lotijo z novim pogomom dela v prihodnjem desetletju in pokažejo ob 25 letnici še večje uspehe kot ob desetletnici.

M—ič.

„Slovenska dijaška zveza“ si je izvolila na VII. rednem občnem zboru v Domžalah tale odbor: Predsednik iur. Franc Jež; podpredsednik agron. Anton Bernik; 1. tajnik iur. Gvidon Zbašnik; 2. tajnik theol. Janko Kete; blagajnik iur. Lovro Bogataj; 1. knjižničar iur. Fran Maršič; 2. knjižničar iur. Anton Čižman; 1. odborniški namestnik vet. Franc Samec; 2. odborniški namestnik iur. A. Leskovec. Preglednika sta iur. Franc Detela in theol. I. Zalokar. Naslov društva je odslej: S. D. Z., Ljubljana, Streliška ulica, Ljudski dom, kamor naj se blagovolijo naslavljati vse pošiljatve.

Občni zbor S. L. K. A., ki bi se bil moral vršiti ob priliki „Kat. shoda jugoslovanske mladine“ v Ljubljani se bo sklical jeseni na Dunaju. Čas in prostor javi predsedstvo pravočasno vsem društvom.

„**Katoliški shod jugoslovanske mladine**“, ki bi se bil moral vršiti letošnje počitnice, je pripravljali odbor vsled vladnih odredb zoper razširjanje kolere odgodil na prihodnje leto. Kranjsko dež. predsedstvo je prepovedalo udeležbo na shodu Hrvatov iz Dalmacije, Hercegovine in Istre in Slovincem iz Trsta. Ker bi vsled tega precej trpel značaj shoda kot manifestacije jugoslovanske kat. mladine, se je zdel odboru najbolj primeren zgoraj omenjeni ukrep. V zadnji seji se je odbor proglasil za permanentnega in bo nadaljeval pripravljala dela za prihodnje leto.

Koledarček sloven. katol. narodnega dijaštva za šolsko leto 1911/12. 4. letnik. Uredil Fr. Stelè. — Dobiva se v „Katoliški Bukvarni“, Ljubljana. Cena 1.40 K. Že zadnjič smo opozorili na koledarček, ki je medtem izšel. Ne le stanovska zavest zahteva, da si vsak dijak nabavi naš koledarček, ampak že v svojem lastnem interesu ga bo vsak rad kupil, ker tu se v informativnem delu lahko pouči o vsem potrebnem, kar mu je potreba vedeti na srednji šoli, o potih, ki so mu po končani maturi odprti. Na drugi strani pa ima letošnji koledar par res izbornih člankov, med katerimi opozarjamo posebno na Trdanov članek: „Moderni čas in religiozna vprašanja“ in Puntarjev: „Nekaj pripomb o pesniški umetnosti“. Ta zadnji bo posebno dobrodošel sodelavcem „Prvih cvetov“. Vsa tri leta, kar sem bil urednik, sem si želel nekaj podobnega podati mladim leposlovcem, po dolgem iskanju sem dobil v tov. Puntarju primerneга človeka, ki je svojo nalogo res dobro rešil. Seveda taka vprašanja tudi niso ravno

lahka za tistega, ki jih čita, zato naj si vsak vzame čas in vse dobro premisli; kar ti danes še ni jasno, ti bo mogoče jutri kar namah postalo odkrito. — Kupujte koledar in agitirajte zanj!

Zlata knjiga slovenskih Orlov. Za Orle in vso krščansko mladino spisal Franc Terseglav. Katoliška Bukvarna. Cena broš. 1 K., vez. 2 K. — O ti knjigi je „Zora“ že svoj čas obširno poročala in jo najtopleje priporočila. Sicer knjiga ne podaja nobenih novih resnic, ampak samo stare, krščanske v novi obleki. Ne bomo si hodili noter svetov iskat, izborna pa je za vsakega, ker sili k razmišljevanju o tem, kar obsega, in v tem temelji njena vrednost. Fantom po izobraževalnih društvih jo razlagajo, dijak pa si bo sam lahko razložil pomen zapisanega. — Knjigo vsem, ki je še nimajo, najtopleje priporočamo.

Listnica uredništva. — Ko se po več kot treh letih poslavljam od uredništva, moram izpolniti neko dolžnost do svojih tovarišev in drugih gospodov, ki so me podpirali pri tem delu s pisanjem člankov. — Naše delo temelji vse na idealizmu, pisatelji ne dobe honorarjev (in dokler bi jaz imel kaj govoriti pri tem, bi vedno zagovarjal to idealno stališče, ker mladi ljudje se ne smemo vaditi na to, da bomo za vse plačani, ampak nato, da bomo zmožni storiti kaj za idejo, ki jo zastopamo, samo iz navdušenja zanjo brez ozirov na materielno korist!) in zato čutim tembolj dolžnost, da se na tem mestu vsem sotrudnikom, agitatorjem za razširjanje lista (med temi gre hvala v prvi vrsti listovemu upravniku g. L. Tomaziču) in drugim, ki so me podpirali s svetom, zahvalim. Naj slede imena dotičnih sotrudnikov (izvzeti mladi leposlovni sotrudniki, katerih razmerje do lista je ravno obratno), ki so vsaj eno leto za časa mojega uredništva stalno sodelovali. Ne bo nezanimivo, če pri vsakem pridenem v oklepaju organizacijo, kateri pripada: Ivan Mazovec (Danica); John B. Washington (Amerika); dr. Andrej Veble (Danica); dr. Juro Adlešič (Danica); Jos. Stuller (Krakov); Fr. Terdan (Danica); Janez Samsa (Danica); Mark Natlačén (Danica); dr. Mirko Božič (Danica); Josip Puntar (Zarja); Ksaver Meško; Izidor Cankar (Zarja); dr. Feliks Zamjen (Rim); dr. Ivo Češnik (Zarja); dr. Ivan Pregelj; Lovro Sušnik (Danica); M. Zavadlal (Dan); dr. L. Lénard (Danica); Franc Jež (Danica); Ivan Dolenc (Danica); B. Jaro chowski (Krakov); Ivan Dolenc (S. D. Zveza); Ivan Pokoren (Danica); Virgilij Šček (Zarja); Jakob Mohorič (Dan); Adolf Dostal (Danica); Stanko Masič (Danica); Anton Torkar (Danica). — Delo teh gospodov in tovarišev je „Zora“ zadnjih treh let; navedel sem jih imenoma, da bodo vsaj videli, da jih je bilo lepo število, posebno ker je večina vztrajala vsa tri leta: mogoče se še kdaj v življenju sestanemo k skupnemu delu, zato nočemo pozabiti, kje smo se prvič našli. Vendar pa se moram še posebej spomniti tov. I. Mazovca, ki mi je odvzel najnadležnejše delo pri „Prvih Cvetih“, ocene doposlanega gradiva, in imel semintja mogoče več dela za list, kakor pa urednik sam; zato mu izrekam javno še posebno zahvalo.

Gradivo za prihodnjo štev. (1. XVIII. l.) pošljite do 5. oktobra na naslov: Anton Torkar, med., Wien, I. Universität. Fr. Stelè.

Listnica upravnštva. — Ker so zadnji čas tiskarski stroški tako ogromno narastli, smo prisiljeni, da s prihodnjim letnikom **zvišamo letno naročnino za 1 K**, tako da bo stal letnik za dijake **3 K**, za druge naročnike pa **5 K**. Opozoriti moramo pri ti priliki na to, da smo list ravno pred 2 leti nekoliko povečali pa nismo zvišali naročnine, istotako smo v zadnjih dveh letnikih uvedli manjši tisk, kar vzame pri vsaki številki okoli pet-strani starega tiska več.

Nelijev. — V junijevi številki pri najboljši volji ni bilo mogoče. Vaše pesmi bi razdelil v dva oddelka, v prosvetne in „nabožne“. V prvem oddelku sem dobil nekaj verzov, ki pričajo o Vaši pesniški zmoglosti; v drugem oddelku sem moral konstatirati veliko kopiranja Prešernovih sonetov in mešanja najvzvišenejših verskih motivov z Vašo — kot se mi zdi — veliko premlado ljubeznijo. Kristusa v Getzemani primerjate s seboj in svojim lastnim trpljenjem; — Kristus — sveti Peter, ki ga nehvaležno izda: Nelijev in njegova nehvaležna „ljubca“, ki ne ceni vrednosti njegove ljubezni; — Veronika podaja Jezusu pojni prt: naj bi tudi njegovo dekletko ta vzgled vzelo si k srcu in tudi njemu (Nelijevu!) olajšalo boli in tuge; — Savel preganja Davidovce — Nelijeva „ljubca“ preganja pesmi svojega častilca, . . . itd. . . . Prijatelj, ali se Vi sploh zavedate, kako grozno ste umetniško zašli s temi primerami? Nič ne pomaga, če na koncu vse Vaše pesmi izzvene v nekakem češčenju Marijinem; cel cikel je popolnoma zgrešen in mi je zelo žal, da Vam ne morem podati ugodnejše sodbe. Kaj pravite k sledečim verzom:

— Ti rešiš dušo mi iz solz doline
in gori pelješ v sveta jo nebesa,
tja, kjer bridkost človeška slednja mine . . .

Ali pa sledeči verzi:

— Veselje se ti po obrazu zlije
in duša zopet mirna ti postaja,
kadar podobo zreš kraljice raja,
kraljice svete angeljev, — Marije . . .

— — — — —
Ko gledam jaz v obličje tvoje milo
se v tvoji zopet pomladim ljubezni . . . —

Menda ste „Krst pri Savici“ kar pri rokah imeli, ko ste pisali te verze.

Vaša pesem „Želja“ mi je še nekaj ugajala, dasiravno ni enotna. Vi prosite:

„Veliki Bog, daj, da te bom proslavil!
z veseljem liro bom potem ostavil
in lahko, lahko bo umreti mi!“ —

je res, priznamo; samo daleč ste še od tega cilja. Ena izmed prvih krščanskih čednosti je ponižnost in v tej niste še posebno izurjeni. Če sebe primerjate s Kristom, Vaše pesmi z Davidom, Vašo ljubico z Veroniko, itd., — potem bo treba še dosti premagovanja, predno se bodele zadovoljili s stališčem navadnega kristjana, ki v strahu pred Božjo vsemočnostjo skuša izpolnovati Njegove zapovedi, ne pa samozavestno primerjati se z Njim. — To je bilo torej popolnoma pogrešeno, dasiravno sem prepričan, da niste nič hudega mislili. Zato opustite svoje delo v tej smeri in ostanite pri kmečkih pesmih, kjer utegnete imeti še dosti uspeha. Že sedaj so mi nekatere ugajale in jih bom uredniku priporočil v tisk, tako: „Tiha želja“, — „V tujini“, — „Jutranja pesem“ — „Dve melodiji“. Posebno zadnja mi je izborna ugajala in je zelo srčkana. Še se obrnite na „Zoro“!

Gojmir. — Vaše pesmi ne izražajo nobenih posebnih idej; take ideje pa, ki ki jih ima vsak najbolj navaden človek ob vsakem trenutku na jeziku, take ideje pa niso vpesnitve vredne. Vsebina Vaših pesmi je sledeča: a) Ljubica, lahko noč (Večerni pozdrav); b) Prijatelj!, Bodí „trd in neizprosen mož jeklen, pa boš dobro izhajal v življenju“ (V album prijatelju); c) Kaj pomaga, če ljubica več Tvoja ni . . . (Kaj pomaga); d) Vijolice ne cveto zmerom, ampak jih vzame zima; torej pozor, ljubica! (Vijoli); e) Zmerom sem te čakala na vrtu, dokler mi ni vse cvetje ovenelo; moj fant je bil tako moški, da le ni prišel po šopek (Dekletova pesem); f) Jesen je tu, in tudi meni se porajajo tužna čuvstva v duši (Jesenska impresija). Ta, — zadnja pesem je „enmalo brajna vredna“, drugo res ni za kaj; papir seve ni na obeh straneh popisan, in to nam bo prav prišlo. Pošljite kaj boljšega!

Vojtěch Horský. — Nekatere pesmi mi pri najboljši volji kar nič ne ugajajo, n. pr. „Pesem o lipici“, „Večer“, „Velika noč je tu“, „Pesem čebele in valov“, „Kako besne valovi savski“, „Prišel je hladni dih“ in „Tako je pela“. Deloma je navadna „Tandelei“ brez vsake vsebine, deloma zopet storije iz vsakdanjega življenja, ki se malokdo še zanje zanimlje. Omenim naj sedaj pesmi, ki so mi kolikortoliko vgajale ali me vsaj interesirale. Vaš cikel „Dragotinu Ketteju“ pričā, da ste Ketteja

povečini umeli, — in prijatelj, to ne znači nič več nič manj, kakor da je tudi v Vas nekaj pesnika. Samo konec, oh ta nesrečni konec:

„Mi beremo zdaj pesmi tvoje vnete
in tvoje nedosežne mi-sonete
in vemo to velike so zasluge...“

Zlomek... mi:.. vzemi te zasluge. Če bi bilo nekoliko bolj popolno, bi cel ciki priporočil v natisk, tako pa morem z mirno vestjo samo drugi sonet.

Vaša „Gazela“ ima to hibo, da ste zelo različne stvari, ki nimajo skoro nobene notranje zveze, na katero bi bili navezani, primerili s svojo ljubico, vodico v studencu, vijolico, lilija, zvezdica, ... in potem Vaša ljubica. Primerjajte prekrasno Prešernovo gazelo: „Žalostna komu neznana je resnica...“ z Vašim proizvodom in učite se. — Pesem „Vihar“ se odlikuje po krepkem, precej markatnem ritmu; baš vsled te strani bom pesem priporočil v natisk. — „Pesem o kmetu“ se Vam ni posrečila, dasiravno je sujet zelo srečno izbran; obdelati ga niste znali prav. Kmet, voli, plug, njiva, ... to je nam tudi znano, — Vi morate sedaj to poživiti in ožariti v luči kake ideje. „Blejskemu jezeru“ ni dobro zaradi prisiljenega čustva. Pišete, pa menda sami ne verjamete, ker gotovo niste občutili v svojem srcu:

„Nikdar mi vedeti mogoče ni,
kaj sanjaš, jezero, iz veka v vek;
da sanjaš, srca mojega je rek,
— in tvoje sanje v srcu mojem — jek...“

Najprvo je treba premišljevat, kaj ste hoteli napisati in ko nam postane konstrukcija jasna, se nam izviije „čustvo“, ki ga baje pesem izraža. Pesem nas ne zadovolji. — „Cvetovi govore“ je zelo srčkano napisano, — malo preveč skoraj, pa bom vseeno priporočil v natisk. — „Ob Adriji“ sem nekaj korigiral, — pa nimam posebnega poklica zato; v tej obliki bi morebiti pesem le nekoliko preje našla milost v prednikovih očeh. Seveda gre pesem sedaj še v hujšo uredniško oceno, ki ni nič napisana na platnicah... Vendar pesem mi je vgajala. Priporočil bom seve v natisk, s kakim vspehom, tega ne vem. — „Nedolžnost je prosila“ je tako nekako mehko pisano, da me je ogrelo. Po možnosti prostora mogoče ob priliki tiskamo. — V pesmi „Nevesta“ se odkrijete kot velik prijatelj plesa, staro mamko, ki je pa proti njemu, pustite popolnoma v zadregi. Da ste te verze zapisali — četudi narodni motiv!? — zelo enostransko, se utegneta v doglednem času po treznem premisleku prepričati. — „Vinogradnikovo pesem“ zagledate o priliki lista. — Torej naša ocena o Vaših delih je na vse mogoče strani, — in morebiti jo bode te čitali bolj z mešanimi čustvi. Pričakujemo, da se še oglasite.

Silvo Danilov. — Vi se karakterizirate na sledeči način:

— Srce čuteče jaz imam
in mehko jaz čutiti znam,
četudi pridrevi vihar,
ne bo ga strl njegov udar,
naprej jaz čutil bom mehko,
srca viharji mi ne stro...“

Tej Vaši karakterizaciji pritrdim; tudi Vaše pesmi so tako mehke, da so povečini premehe za „Zoro“. — „Na žitnem polju“ bi bilo morebiti za „Vrtec“, če bi opilili. — „Sonet“ se po svojem notranjem ustroju nikdar ne zлага z zahtevami, ki jih stavimo na sonet. Prešerna in Ketteja v roke, — pa Žigonove razprave čitajte; bo zelo koristno. Seče se ne nastelje, kot Vi pišete; ali veste, kaj je seča? — „Ki hitro, k malu u bode ugasnila...“ Kaka gradacija je to! „Na planine“, „Srce“ in „Narodna“ so zelo lahko blago brez posebne vrednosti, istotako „Luna na nebu plava“. — „V jasni noči“ in „Na gori“ je pisano s toplim čustvom in bom priporočil za tisk. Stori je, kot je Vaša „Spominčica“ ne zanimajo nikogar več, niti mene ne, ki sem v to obsojen. — Pošljite bolj krepke stvari, — pa ne preveč — in tisto naj bo dobro!

B. A. — Urednik mi je že izročil v oceno in zato tu opravi; gotovo je imel dosti opravka in spregledal Vašo željo. In jaz imam tudi toliko dela, da komaj utegnem pisati privatna pisma. Saj nič ne de, če Vam tu javno izrečem priznanje. Priporočil bom v tisk „Sonet“, „Moja sreča“ (zelo srčkano!), „Dve pesmi“ (spominja na ruskega pesnika Koljčova!), „Vipavska romarska“ in „Kmečka romarska“. — „Iz nejasnih dni“ je ostalo nejasno; v sredi boja ste omagali, in nekateri izrazi so temni, brez zveze; škoda! — „Odmev“ je brezpomembna igračka, „V slovo gđ. X. Y.“ opisuje položaj že davno in do dosti znan, — „Ne, ljubca zlata...“ mi je sicer ugajalo, če Vas prav zastopim, vendar za tisk ne bi rad priporočil, ker imamo gotove ovire. Se priporočamo še nadalje. Vam pa samo eno pot: vztrajno naprej, pa z nami držite! Živeli!

J. M.—c.

I. Mohorov:

Harlekini.

(Pustna igra iz „Nove komedije“.)

I. Harlekin. (V obleki inkvizitorja z napisom na prsih „Historia“, na hrbtu „Tendenca“.)

Foljantov starih sem ljubitelj,
soditelj strog slovim Plutarh.
Bodočim vekom bom učitelj
vse istine izvor, monarh.
Pognal sem bakljo mej vekove,
okrutnost španskih ječ odkril,
odpel iz dogem sem duhove,
vsekdar sem objektivni bil.
(Videti je „Tendenca“.)

Preprosti človek:

Kaj ta historik gobezda?
Še Döllingerja ne pozna!

Žid:

To meni vséčne so reči,
po takih list moj koprni.
Tako naročil bom kliše,
kako čarovnice gore.

II. Harlekin. (V obleki humanista, z napisom na kapi „Živina“.)

Ime mi sveto učenjak;
nikoli nisem protislovil,
sistem sem jasen ugotovil,
in dan je zdaj, kjer bil je mrak.
Dozdaj o duši ste jecali,
o stvarstvu čudeznih reči.
Pred utopijo ste klečali!
Iz opice smo: jaz in vi!

Preprosti človek:

Ne dvomim več, orangutang
od tvojih več ima možgan.

Žid:

Tegà res Mozes ni učil,
ko ne bi jaz — bi osel bil.

III. Harlekin. (Kretenasto človeče z vodeno glavo in napisom „Homunculus“.)

Poglejte moje vi telo,
v izgled slabotnežem naj bo.

Pobegnil strah je blaznih dni,
ko še je zakon skrunil vas;
ljubezen prosto znanim jaz,
iz vas da rod se porodi,
rod — NADLJUDI.

Preprosti človek:

Moj hlev doma je „nadjudi“
baš poln ritčjih, kakor ti!

Žid:

Prepoved svinje nam ostala,
a prosta svinjska nam morala.

I. Harlekin:

Ljudem je treba zdrave hrane,
preveč so živali laži.
Od nas so bajke vse ugnane,
iz virov moj pouk kipi.
Dovolj nas je temà morila,
ne jaz, le vir tako uči!

Preprosti človek:

Ta misel ne bi slaba bila,
a žal, da tistih „virov“ ni!

Žid:

Jaz dem: že, kdor tako uči,
vnaprej vso vero naj dobi.

II. Harlekin:

Ne oporekaj moji teži,
čemu še treba nam Boga?
Po slavni moji knjigi sezi,
ki plod je veččega iskanja.

Preprosti človek:

Le eno trobi brez nehanja,
in to lepo še — brez sramu.

Žid:

Zaničevan moj rod poprej
enakoroden je odslej!

III. Harlekin:

Kar norcev je glavar učil,
vsečlovek jaz, sem vse spodbil.
Nadčlovek jaz — vladar sveta,
osvetnik, sem ubil Boga!

Preprosti človek:

Poznal sem norca neki čas,
prav ta je bil — prisežem jaz.

Žid:

Nevaren sicer filozof,
krepak njegov je apostrof!

III. Harlekin:

Da svoj izvedemo namen,
trije se tukaj zbrali smo,
organ zemlje postali smo
človeštva kvas . . . (Kihne, kri
se mu ulije iz nosa.)

Preprosti človek:

— zares strupen!

II. Harlekin:

Smo društvo si osnovali . . .

Preprosti človek:

Da zdrave bi otrovali.

I. Harlekin:

Bedak uči se in molči.
Naš grb so v veke pike tri.

Žid:

Kaj tri samo! Ne trikrat tri?

III. Harlekin:

Hudir je to, baš zdaj ta kri.

II. Harlekin:

Baš zdaj nobene misli v glavi.

I. Harlekin:

Apostoli smo mi le pravi.

Preprosti človek:

Dvanajstemu zares ste v rodi.

II. Harlekin:

Iz templja beži, farizej!

Preprosti človek:

Pa dajva se, prijatelj, hej!
Ne najde takih se povsodi.

II. Harlekin (beži).

I. Harlekin:

Okrutnost videli ste spet,
historijo preganja svet.
To naj vam služi za dokaz,
pravica ima težko gaz. (Gre.)

II. Harlekin (za odrom).

Ubij te grom, svobode tat,
ubij te tisočzobna strela!

Preprosti človek:

Da tebe le ne bi zadela
za tvoj učen falzifikat.

III. Harlekin:

Glej, nogo dvignem in te ni,
vesoljstvo jaz — absurdum ti. (Gre.)

Preprosti človek:

Vesoljstvo reklo je tako:
Kar mislil je, to naj mu bo!

Žid (zažene vik):

Ubijte ga prevzetnika,
raztržite kleyetnika,
razrežite otrovnika,
zažgite ga čarovnika,
križajte ga! . . .

Preprosti človek (premeri Žida,
pljune in gre).

Ivan Mazovec:

Prijateljem in znancem!

Ne vem, če smo vsi, ki se zbiramo okoli „Prvih Cvetov“, baš prijatelji. Vsaj moja malenkost — kaj se mi zdi — si je pri enem ali drugem izmed naših poetov nakopala, če že ne sovraštva, pa vsaj nenaklonjenost. Pa ni čuda: sekiranje zaradi „nedolžnih“ slovničnih pogreškov, — zasledovanje, odkod je ta ali oni svoje pesmice ali črtice prepisal ali prevzel, — popolno nerazumevanje in zasmehovanje nežne gimnazijske ljubezni do lepih natakarič itd., to so stvari, ki so me pri marsikom spravile v zamero. Pa dovolite mi sedaj vsi — prosim — generalno odpuščanje za

vse, kar sem Vam prizadel, kajti poslavljam se od Vas in ne bi rad, da bi se v jezi ločili.

Kmalu bodo potekla tri leta, odkar me je sedanji urednik „Zore“ naprosil, naj prevzamem v oskrbo Vas, mlade poete. Težko se je odločiti za tak težaven posel, posebno če nima človek zmožnosti in posebnih strokovnih študij zato. Prinesel sem s seboj iz gimnazija na vseučilišče nekaj literarnega znanja in veliko ljubezen do umetnosti. Za oboje se imam zahvaliti dobrim profesorjem, ki mi jih je sreča naklonila. Na univerzi se pa mora vsak posvetiti svojemu strokovnemu študiju in druge stvari s težkim srcem opustiti. Tako se je tudi meni zgodilo. Da sem pa vendar skoro tri leta vztrajal pri tem težavnem poslu, je vzrok to, ker nisem mogel dobiti tovariša, ki bi se za stvar resno zavzel: pač te panoge našega dela med dijaštvom niso smatrali za važno! Pa saj se celo drugi bolj poklicani gospodje niso dosti zmenili, kako je šla naša slovenska katoliška renesanca brez sledu mimo takozvane slovenske umetnosti. Drugič me je pa tudi veselilo, kako se je vedno večje število mladih talentov oklenilo „Zore“, ki so tudi vkljub skromnim zmožnostim ocenjevatelja cenili in kolikortoliko zanesli se na njegove besede. Da še več: eden in drugi se je celo iz „Zore“ preselil v „Dom in Svet“ in stopil tako na javni forum slovenskega umetniškega življenja. Bil bi zelo neskromen in na napačni poti, če bi pripisoval to veselo dejstvo sebi; nikakor ne! Napravila je to ljubezen in zvestoba do naših idealov in lastna energija mladih talentov. Ideje so, ki vodijo in zmagujejo in te so ideje krščanske! Z iskreno željo, da bi to naše gibanje vedno bolj napredovalo, odlagam sedaj to odgovornosti polno delo v roke urednika „Zore“, da poišče mlajšo temeljitejšo moč, ki Vas bo bolje spremljala na težavnih potih slovenskega Parnasa. Meni pa dovolite le še, da s par besedami omenim nekaj glavnih misli, ki so me vodile pri pisanju onih „pogovorov“ na „Zorinih“ platnicah:

1. Umetniški poklic je eden izmed najlepših poklicev, ki jih more posameznik izvrševati v prid človeštvu. Ima precej sličnega z vzvišenim duhovniškim poklicom in je bil v prvih časih človeške kulture često s tem poklicom ozko spojen. Splošno človeška čustva, ki jih posamezniki sicer v svojem srcu čutijo, ne znajo pa izraziti, tolmači pesnik na različen čuten način ljudstvu: ali pričara svoje ideje z barvo na platno, ali jih vkleše v kamen, vlije v bron ali izlije v melodijo itd. Dosegel je pesnik svoj namen, če ga ljudstvo razume, če se z njegovimi deli duševno plemeniti in povzdiguje iz navadnega vsakdanjega življenja. Umetnik, ki dela samo zase, ki misli, da je umetnost samo zato tukaj, da si ž njo uteši svojo notranjo slo, ki ga sili k udejstvovanju, — tak umetnik ni umetnik. Tak razen sebe ne vidi ničesar drugega okoli sebe, ne pozna nobene božje družabne in moralne vezi itd. Tisti torej, ki zagovarjajo in propagirajo l'art pour l'art-umetnost, morajo, če so konsekventni, tajiti tudi — Boga; namesto Boga so pa postavili na oltar malika — lastne osebnosti. Ta zabloda pelje torej v ateizem. — Umetnik naj samo plemenite strani človeške duše buči in krepi, slabe strani človeške naj pa predstavlja v toliko, v kolikor v luči slabega dobro pride do še večjega sijaja, veljave. Umetnik naj vodi ljudstvo do plemenitosti, do velikodušnosti, do navdušenosti za vse sveto in dobro in lepo in pravično. Umetnik skušaj oplemeniti v nas posebno tisto stran, po kateri smo podobni svojemu stvarniku — Bogu; on nikakor ne sme s svojimi deli zapeljavati ljudstva, da bi podrlo meje, ki jih je postavil Stvarnik človeku v odnosu do Sebe — Boga in v odnosu do ljudi. Umetnik torej — če razume svojo nalogo —, na nekak način vodi ljudstvo k Bogu, kakor ga vodi tudi

duhovnik. Duhovnik z lepim zgledom, z opomini in pridigami apelira predvsem na ljudski razum, da zatre prevzetnost in v zavesti lastne nemoči ukloni svoj ponosni tilnik pred stvarnikom; v kolikor duhovnik kot služabnik sv. katoliške cerkve apelira tudi na ljudska čustva, stori to navadno potom — umetnosti... Cerkevno petje, mistične luče v polzasvetljeni katedrali, čudovite slike, estetična lepota gotske stavbe, ki kot človeška hrepenenja tudi samo z vsemi svojimi deli kipi in hrepeni kvišku, v nebo, ... vse to povzdiguje tudi človeška čustva, da se na lahkih krilih dvigajo proti svojemu Stvarniku. In to drugo stran človeškega duševnega življenja ima predvsem umetnik v oblasti. Umetnik torej ne pridiguje, ne moralizira, ampak iz zakladnice svojega srca in ljudskega življenja nam kaže sliko za sliko, prizor za prizorom v neki luči in lepoti, da nehote tudi sami zahrepenimo po tem lepem svetu, pa ne samo zahrepenimo, ampak tudi hočemo, sklenemo... Tako nas umetnik potom čutov pripelje do razuma in si ga često tudi podvrže. To je ona usodna moč umetnikov, posebno pri mladem ljudstvu, pri dijaštvu. Čustva podležejo, svetovni nazor še ni trden, še ni pognal krepkih korenin in tako tudi razum podleže. Starejši razsodni ljudje bero mogoče tudi slabe knjige, puste tudi čustvom malo naslade, ko pa ta napačna čustva potrka tudi na razum, tedaj se pa oglasi krepki moški značaj: „Quod non!“... A mladi ljudje z mehko, nepopisano dušo..., ti se lažje uklonijo vsakemu vetriču in tako pride tudi „umetnik“ in si z lahkoto osvoji čustva in razum... Veni, vidi, vici! To je tudi historiat nihilizma in uničujočega pesimizma, ki ga je hote ali nehote vsejal Ivan Cankar v mlada slovenska srca. Mladi —, dijaki so dvignili Cankarja na ščit, ... ljudstvo in tudi precej inteligence ga je odklonilo. Zakaj odklonilo? — Zato ker ni govoril vernemu ljudstvu tistih besed, ki jih je čutilo v svojem srcu, — ker jim je govoril tuje, nerazumljive in večkrat žaljive besede. Zato pa, prijatelji, škoda za energijo, izgubljeno za vedno... Vi pa krenite na nova pota, govorite ljudstvu besede, ki jih bo umelo, ki Vam bodo prikipele iz globokovernega slovenskega srca in našle zopet pot do vernih slovenskih src.

2. Že nekako pred tremi leti, ko sem napisal prve „Ocene“, sem povedal tudi naravnost, da gimnazijci v umetnosti, dokler so še mladi in v razvoju, pač ne morejo doseči dosti trajnega in popolnega. Oni so v študiju, uče se tuje zgodovine, poglobljajo se v lastno slovensko povestnico in govorico, tvorijo si šele značaj in trdno svetovno naziranje; so kot mlada drevesa, ki jih veter pripogne zdaj na eno, zdaj na drugo stran, ali pa tudi zlomi. Navadno tudi še ne poznajo življenja, imajo malo ali nič izkušenj, tudi ne preveč osebne svobode in prostega razvoja, kar bi jim seve utegnilo škodovati. Mladi študentje so cvetlice, ki jim priliva in jih vzgaja vrtnar... Takí mladi umetniki torej ne morejo voditi ljudstva k vsemu dobremu in lepemu, — ampak se morajo sami ponižno in skromno dati voditi od drugih, ki jih drže skrbno za roko. To je torej pravo razmerje in kdor ga ruši, dela predvsem samemu sebi škodo.

„Vzori in boji“ je napisano na Vaši dijaški zastavi, — marljivo učenje je Vaša sveta dolžnost. Kakor se Vam pa v gimnaziju razvijajo Vaše duševne zmožnosti, ena bolj druga manj, — tako tudi nekateri začutijo v sebi pesniško žilo, plemenito stremljenje mlade umetniške duše. Srečni oni, ki so res pravi pesniki. Imajo pa tudi večje dolžnosti, — in se morajo silno resno pripravljati na svoj poklic. Predvsem si je treba vzgojiti v srcu tihe ponižnosti in zaupanja v Boga, ki Vas je obdaril s takimi zmožnostmi. Samo iz čistega srca izvira umetnost. Nato

se je pa treba učiti, in sicer mnogo učiti. Predvsem slovenskega jezika! Kolikokrat sem to poudarjal in vendar še enkrat storim. Dolgotrajnega, teoretskega študija je treba in pridnega občevanja z narodom, da boste res prodrli v skrivne lepote naše mile slovenščine. Nauk o samoglasnikih (zaradi rim!), nauk o naglasu, bogastvo pristnih ljudskih izrazov, ustroj in čudovita bogatost slovenskega glagola... vse te stvari morate temeljito preštudirati, če ne Vaše umetnine formalno nikdar ne bodo polne. Treba študirati ne samo Janežiča, ampak tudi Škrabca in Breznika itd. Pa posebno poslušajte ljudsko govorico, skušajte se poglobiti v narodno poezijo in psiho, v njegovo tradicijo.

Ne zapirajte se tudi pred tujimi literaturami, ampak krepko odpirajte okna v svet. Toda ko se povračate v domovino s plodovi svojega truda, potem glejte, kaj boste predložili ljudstvu. Ne vsega brez kritike, dobro in slabo, — ali pa morebiti še celo samo slabo —; ne, ampak dobre stvari vzemite in presadite na domača tla. Obrnite se pred vsem k našim slovanskim bratom in študirajte! In ko ste se tako ogledali v svetu, ko ste dobili skušenj in vpogleda v življenje, potem se šele začne prava Vaša služba, potem boste šele lahko s Puškinom rekli „Z viška vziral na žizn“;... od zgoraj doli gledam življenje, — pod nogami ga imam; ljudstvo pa vrvi okoli mene in vpira vame pogled z zaupanjem, ker čuti da sem njegov, da z njim sočustvujem, da kakor ono, tudi jaz živim na zemlji, hrepenim pa drugam... Zato pa naj bo pravi slovenski pesnik: p o b o ž e n kot goreč svečenik v svetišču Gospodovem, — u č e n kot resni možje, ki so svoje življenje posvetili znanosti, — slovenski kot najboljši sin našega ljudstva... Tak naj bi bil naš umetnik, po tem naj bi se odlikoval pred drugimi; vihrava kravata, žensko nališpani lasje, ekscentrična obleka, to so pa vse znamenja plitvih duš; obligatna gimnazijska ljubezen je pa davek, ki ga plačujejo vsi norci svojim otroškim letom. Kdor je resen, ne bo hodil po teh potih.

3. Že iz zgoraj naznačenih vzrokov izvira dejstvo, da gimnazijska umetnost ne producira navadno dosti trajnega; so to navadni poskusi in tipanje, kam in kako... Vendar moram reči, da smo dobili v „Zoro“ dosti dobrih stvari, tako da smo lahko uveljavili najstrožjo kritiko in je vendar marsikaj dobrih stvari prišlo v list. Posebno male genre-sličice, ki ste jih prisluškovali v naravi, — odlomki iz narodnega življenja in naposled tudi študentovski humor; v teh treh smereh ste se marsikateri zelo odlikovali; je to tudi samoposebi razumevno, saj ste v teh stvareh doma. Pri enem ali pri drugem sem pa že videl, kako obrača svoj pogled drugam, kako že bori v resnega moža, kako mi uhaja izpred oči... Kaj bi tem zaklical na pot? Kak svet naj bi jim dal, ko se ne čutim niti več poklicanega... Načelno imamo o novejši slovenski umetnosti dva nasprotna si pota: I v a n a C a n k a r j a, ki je prototip moderne dobe brez Boga in brez stalnih нравnih načel in A n t o n a M e d v e d a, klasičnega glasnika vedno mladega krščanstva. Rekel bi tem mladim ljudem na pot: za Medvedom! — Toda katero strujo bi bilo priporočati? Povedal je že Mahnič in oznanja jo Dom in Svet: „Zdrav s krščanskim idealizmom prevet realizem...“ Prijatelji, pod to geslo subsumirate lahko formalno najrazličnejše struje, samo da so načelno konsolidirane. — Kolikrat sem Vas navduševal za A l e k s a n d r o v a, kazal Vam njegove vrline, povedal pa tudi, da je to samo okvir, samo lepa ornamentika za novo umetnost, ki še čaka delavcev: Kdor se čuti v tej smeri zmožnega, na delo! Pokazal sem Vam na K e t t e j a, na prelepo Dolenjsko in deloma tudi Adrijo, ki se zrcali v njegovih pesmih. — Na sredi pota, ki si ga je sekal skozi goščo modernih

zmot k svojemu Bogu, je obnemogel. Tudi on je vreden naslednikov, ki pa bodo imeli cilj že pred očmi. — Lepega čudovito dovršenega jezika se učite pri Zupančiču in Cankarju, ne posnemajte ju pa v zmotah! — Finžgar... koliko dragega nam vsebuje to ime! Iz modernega sveta je priklila njegova umetnost, žuljave delavčeve roke pridejo v slovenski literaturi do veljave in visoki fabriški dimniki tvorijo značilne silhuete na njegovih velikanskih slikah... Toda z mogočnim korakom stopa še dalje proti jugu v nov svet, ki ga dosedaj še ni poznala slovenska umetnost. Tam, kjer je sijalo nekoč svobodno solnce našim slovanskim bratom, tja hiti tudi njegova Muza in za njo očarani slovenski čitatelj... Kdo pravi, da nimamo zgodovine, da nimamo tvarine za slavne epopeje in romane in pesmi?! — Mogočna, popolnoma nova je pot, ki jo je nastopil Finžgar v naši literaturi: združena je ta pot z velikim trudom, mučnim študijem zaprašenih knjig, toda kdor se je enkrat ogledal v prebogati zakladnici bizantinsko-balkanske zgodovine, ta je ne bo pozabil kmalu. Prijatelji mladi, — kdo ima pogum?!

Omenjal bi lahko še enega ali družega izmed naših umetnikov, pa naj zadostuje! Sledite onemu, h komur Vas srce vleče, če pa hočete hoditi svoja lastna pota, tudi dobro, samo glejte, kaka so to pota. V „Zori“ nismo priporočali ne ene, ne druge struje, nismo navduševali pristransko samo za enega ali družega literata; poudarjali smo predvsem vedno in povsod velike dolžnosti, ki jih ima umetnik do Boga in do soljudi, — kajti tudi umetnik je človek. Vedeli smo, da se shajajo pri „Zori“ najrazličnejši talentje, da se bo obrnil eden v to, drug v drugo smer; zato smo gledali le na načelno čistost in formalno jezikovno in estetsko izobrazbo. Drugo si pa vsak samostojni umetnik sam določa in bi ga kaka vsiljiva kritika samo ovirala v razvoju.

Tako sem prišel h koncu. Skušajte, dragi prijatelji, doseči to, da bo polagoma večina naših umetnikov zopet sklenila mir in staro ljubezen z našim ljudstvom. To imajo vsi pred očmi, ki res ljubijo Slovence. — Iskrene pozdrave!

Zvonimir:

Oče pesnikov — častitljivi Racigoj.

(Odlomek iz knjige: „Slovensko pesništvo in Racigoj Vrbozelenski, glavni poetovodja itd. itd.“¹)

Jatgejr: Da, gospod, nobena pesem se ne rodi pri svetlem dnevu; pač se lahko zasnuje v solnčnem svitu; toda spesniti se da le v vsemiru noči. Henrik Ibsen.

V naši ljubi slovenski domovini se nahaja veliko pesnikov, veliko umetnikov, ki se poganjajo in bore za slavo in prvenstvo v literaturi. Nekateri jezdiijo Pegaza, da se vse kadi, in nič čudno torej, če se kateri zvrne z njega, da zdirja brez umetnika naprej v zračne višave; no, kdo drugi se ga drži še za silo za vihravo grivo in opleta, revež, z obema nogama po Pegazovem trebuhu, da je joj; tuptatam se dobi zopet kakšen tak pesnik, ki visi že napol z uboge mrhe, — ne sme se mi zameriti, da

¹ Johann Willmann: „Slovensko pesništvo itd.“; Založil G. Schwentner Laibach 1919.

sem prišel ravno na tem mestu slučajno do tega imena: mrha! Bog obvaruj, da bi se me lotil zaradi tega kak Racigojev naslednik ali njegov učenec, ker sicer vem tudi jaz, da imenujejo ljudje pesnikovo živinče za Pegaza, ki ima to čast pred drugimi štironožci, da se mora pisati z veliko začetnico, kakor n. pr. Racigoj — in vidi svojo usodo že naprej: da bo namreč padel z nje, morda prej ko slej.

Vsi ti pesniki so pa vendar uvaževanja vredni umetniki v slovenski literaturi, ki pa žalibog ne mara, ne vem, zakaj, dosti zanje, umetniške duše, pripravljene preletiti za svoj narod zadnjo kapljico srčne krvi.

Uredniki beletrističnih listov sprejemajo radi njih rokopise, ker so zelo snažni, čedni. Nazadnje pa romajo le te bele pole v trebušnati koš, ki stoji kakor zmaj v kotu in čaka, da bi žrl zopet, z žulji in trudom popisane papirje.

V mestu je nekaj knjigotržcev, ki radi založe kako knjigo, povest ali roman, poezije ali morda kakšno dramo. Pesniki pod vodstvom častitljivega Racigoja hodijo trumoma v te knjigarne, pod pazduho cele zvežnje papirja, rokopisov; pred založniki stoje in ogledujejo knjige, pred očmi se jim blešči in v glavi jim vre od razburjenosti.

„No, kaj pa imate?“

„Rokopis!“

„No, le pokažite!“

In hitro je odvit vrhnji papir, na mizi leži rokopis, celih deset tiskovnih pol.

„Torej poezije, gospod?“

„Da!“

„Čigave, prosim?“

„Seve, moje!“

„A, Vaše?“

„Naravno!“

Za trenotek pregleduje gospod založnik rokopis; vsi pridejo na vrsto, nihče ne izostane.

„Bom pregledal, dragi gospodiči! Čez teden se lahko oglasite, če mi ne bo po volji, lahko vzamete nazaj, ali gre pa v koš.“

Z veliko nado v srcu zapuste pesniki dobrega gospoda in korakajo široko domov, veselo vznemirjeni, razposajeni nekoliko, v lica rdeči, in iz oči jim sije veselje in prešernost.

Tako mine teden.

„Po očeta bo treba!“ se spomni prvi pesnik.

„A?“

„Po očeta, pravim! Razumeš, trotelj?“

„No, po kakšnega očeta? Domov? Morda sedaj orjejo, Bog mi grehe odpusti . . .“

„Stoj! . . . Ne tako . . ., ampak po Racigoja; ali me sedaj razumeš?“

„Malo; ne vem, zakaj bi se imenoval oče; saj nima otrok.“

„Tisto je res. — Toda sedaj se ne gre za to. Racigoj je v gornjem nadstropju, pokliči ga, Franc!“

„Bom, Jur.“

Čez eno uro se prikobali Racigoj po stopnicah navzdol; v taktu se ziblje njegovo zalito in okroglo telo, kratke noge se šibé pod toliko težo.

Vstopi v Jurjevo izbo.

„O o, vi tukaj, oče pesnikov, Racigoj? — No, pa saj sem slišal precej Vaše tihe stopinje, ko ste stopili komaj iz svojega ateljeja . . . Torej sedaj gremo, bomo videli, če so sprejeti naši rokopisi.“

„Dobro, Jur!“

Vsi so pokonci.

Po ulici koracajo, zelo ponosni, vznemirjeni, z visoko vzdignjenimi telesi liki suha južina ali matija; klobuke imajo malo po strani kakor vaški fantje, ker vesele in visoke so njih misli, lepe in čiste so njih duše; oblečeni so lepo, samo tainta ima hlače na konceh razcefrane in čevelj prosi že za milodar.

In oče Racigoj vstopi pred procesijo, prvi, vodja vseh, klobuk v roki, globoko sklonjen in postaran; v knjigarno je njegova pot.

Pred mizo stoji mlada, lepa prodajalka in takoj se Racigoju lice nekako razvedri. Pogleda ga in se čudi dolgi procesiji, ki prihaja skozi vrata; njene ustnice se zaokrožijo v nasmeh, hipoma zardi v lica in se okrene.

A takoj se nasmehne in reče;

„Prosim, tuji gospod, s kom imam čast?“

Pesniška duša se vznemiri za hip, v lica udari rdečica, sramežljivost obide očeta Racigoja.

„Jaz sem pesnik!“

„Oprostite, pesnik? V resnici?“

„Da, gospica: pesnik Racigoj!“

„Pesnik Racigoj? O Bog, tega pesnika pa ne poznam, za božjo voljo, da ne...“

„Ali Vam povem še lahko svoj epiteton?“

„Čast mi bo.“

„Vrbozelenski, lepa gospodična. Glejte, ali ni to lepo, naravnost krasno, da se tako izrazim pred Vami: pesnik Racigoj „Vrbozelenski“.

„Ne razumem Vas.“

„Ne? Torej prosim, kje je gospod urednik, gospod založnik?“

„Vsak čas pride; v pisarni prebira neke neumnosti...“

„Neumnosti?“

„Da.“

In lepa prodajalka steče po založnika; čez nekoliko časa priteče nazaj v prodajalno.

„Čez par minut... Prosim, potrpite toliko časa...“

Tako stoji za mizo in hlače se jim tresejo od nervoznosti, težko pričakujejo, kaj jim bo morebiti povedal založnik. Ali reče: da! — Racigoj se je bil tega svest, nič ni imel o tem dvoma, — ali: ne!

Če reče: ne! — bo to hud udarec za mlade umetnike!

Tedaj priskaklja v sobo gospod založnik — prazen:

„A, vi tu, vi tu... me zelo veseli...“ — si menca roké in stopica ob mizi gor in dol. — „Prav veseli me, da ste prišli, gospodje... dá, dá, prav veseli me; toda... toda, nekaj bi Vam lahko rekel, Vam, ker sem Vas spoznal — Vi kako se pišete? —“

— „Racigoj!“

„A Racigoj?“

„Racigoj Vrbozelenski!“

„Ahá... ahá... Racigoj, Racigoj Vrbo..., Vrbozelen..., Vrbozelenski, prav Racigoj Vrbozelenski ste torej, gospod... Torej, lahko bi Vam nekež rekel, povedal bi Vam nekaj lahkó, takole, ker ni nobenega tukaj, da bi slišal... Toda, kaj ste že Vi?“

„Oče Racigoj!“

„A oče?“

„Hm, da; oče pesnikov!“

„O!“

„Da, oče pesnikov...“

„Oče pesnikov? To je lepo ... to je lepo od Vas, moj dragi ... Oče pesnikov ... da, da, prav tako, mladeniče je treba zbirati krog sebe, jih učiti in uriti v pesniški stroki ... O da! Sedaj sem se spomnil: v gimnaziji smo se učili nekaj tudi o takšnem-le očetu ... Pohlin! Je prav? No, Marko Pohlin! ... Oče Marko Pohlin ...

„Prav lepo tako, me jako veseli, oče Marko Racigoj ... pardon, Racigoj Grba! ...“

„Oho! Racigoj Vrbozelenski!“ „A, že res; torej Racigoj Vrbozelenski! Povedal Vam bom, da so ti Vaši učenci ...“

„Da so ...“

Racigoju se je meglilo pred očmi, oprijel se je stola, tako so se mu zašibile noge, da bi kmalu padel.

„Da so ti Vaši učenci veliki siromaki, kar sem spoznal iz njihovih rokopisov ...“

„O Bog!“

„Nič o Bog! Tako tarna vsaka babnica. Ampak, o Racigoj, glejte! Vi jih učite in vzgajate; in veliko mesto bodo imeli v slovenski literaturi, če ... Samo glejte, nekaj bi Vam svetoval: pojdite rajši vsi krave past, kakor se pa ukvarjati še nadalje z literaturo, z leposlovjem, ki se Vam še ne sanja o njem ...“

„Ali je to res?“ je vprašal jecljaje Racigoj, ozrl se po svojih učencih, ki so stali vsi blede, prepali v obraze, globoko sklonjeni, oči uprte v tla, in se sramovali svoje mogočnosti. „Ali je to Vaša resnična beseda, resnična želja, da bi šli rajši krave past?“

„Žalibog da!“

„In rokopisi?“

„Ne govorite ...“

„No ...“

„Moj Bog, tako sem se razjezil, da sem strgal in pometal vse v koš ... Od začetka sem mislil, da se norčujete vsi ... takega klobasanja pač še nisem bral, moj Bog ...“

Racigoj se jecljaje opravičuje, zakaj da je prišel, in nazadnje reče, okrenivši se k svojim učencem:

„Idimo! Za nas ni tu prostora!“

In cela procesija se prikloni do tal, Racigoj seve najbolj v svoji dostojnosti, — in odide kakor bojna truma skozi vrata na cesto.

„Da, oče pesnikov ... malo čudno se je izrazil, šema pustna, bolje bi bilo, če bi bil rekel, oče oslov ... ha ha ha!

Tako sliši oče Racigoj še godrnjati gospoda založnika, in se vstopi na čelo armade. — — —

Kaj se praši na ulici? Ali drdrajo vozovi? Ali se podirajo hiše? In zopet, šunder, ropot in krik, vik in stok, o Bog! Morda potres, ali pa strašna katastrofa?

Ne, ne! To ni potres, ne podirajo se hiše! Tudi se ne praši od vozov in avtomobilov, o ne!

Racigojevi junaki koracajo, proti domu, uničeni, strti, v prah poteptani in zaničevani umetniki, ki jih je peljal sam Bog, kakor Mojzes izraelsko ljudstvo v obljubljeni deželo, v areno slovenske umetnosti, slovenske literature!

O silna katastrofa! In Racigoj! Racigoj Vrbozelenski! O Bog! To ni človek, nikakor ni človek, saj je bolj podoben racmanu, ki ga je razdražila družica raca, kakor krščanskemu elementu.

Kakor besni pridrve v hram in se takoj vležejo spat, bojvniki ...

Toda, ker so vajeni vsi ti pesniki takih kafastraf, se čez nekaj dni umire in gredo zopet na delo... Hajdi, brate, pero v roke in sveže na delo!... To je njih geslo, po katerem se ravna najbolj častitljivi oče Racigoj.

* * *

„Jaz ponavljam, kritika je mogočna samo, če je pravična,“ pravi nekje v predgovoru Emil Zola, in prav ima.

Tudi Racigoj je občutil vse hude posledice teh besedi, samo, da jih ni prav umel, dasiravno je bila kritika pravična.

Zadnji čas je namreč vendar ujel nekega knjigotržca, ki je izdal njegovo delo, zbirko pesmi, če se sploh smejo imenovati pesmi.

O Bog, ta kritika!

Racigoj je molil sedem dni in sedem noči, da bi se ga usmilila, nazadnje pa le tak škandal!

Celo popoldne je držal za list, kjer so bile ocene in je bral: — „...“, ker vemo, da avtor, Racigoj Vrbozelenski, z imenom: oče pesnikov, nima o literaturi niti najmanjšega pojma, se usojamo reči, da naj miruje že vendar enkrat in naj nas ne razburja s svojimi duševnimi proizvodi. To velja isto za njegove pristaše. — Daljše kritike te poezije sploh ne zaslužijo, ker ni smisla o tem sploh še kaj govoriti. Če hoče kdo spoznati Racigojev ženi, naj kupi njegov proizvod. Izvod stane K 1-80 itd., itd.“

„Kaj takega ne zaslužim!“ je jokal Racigoj in cela procesija je žalovala za njim.

In to žalovanje je sedaj edina uteha Racigojeva in njegovih učencev, ki drve za njim z neznansko silo.

Kajti, v svesti si je Racigoj Vrbozelenski, da kot oče pesnikov ne zasluži drugega plačila za svoje delo kakor hvalo iz ust svojih ljubih in kako laskavo besedo, ki dobro prija njegovi mehki sentimentalni duši, ki ima fino razvit čut za kravje mukanje in ukanje ponočnih uharic in kvakanje žab v lužah.

O mili Bog, kako po pravilih se ravna oče Racigoj reda, pristojnega pesništva! Samo ponoči pesni, podnevi se pa uči; ko nastopi noč, se skrije pod odejo, in takrat se odpro vrata njegovi umetniški duši, iz katere lijó liki mogočni toki verzi na dan. In zjutraj stoji vse v redu na papirju...

Čeprav je Racigoj šele mlad starec, in še ne bo, če Bog da, umrl tako kmalu, mu je eden izmed učencev že sestavil nagrobnico.

Da je oče pesnikov res pravi mentor, in da se je to tako lepo pokazalo v učenčevem proizvodu, citiram nagrobnico na mestu:

Racigoju, očetu pesnikov, v spomin!

Tam na goro na zeleno
Ptiček se je vsedel mlad;
Pesem lepa ni njegova:
Vedno isti kvak-kvak-kvak!

Sova lepa, sova mila,
Ti ne kvakaj tukaj mi!
Žalosti je srce polno,
Prazen kes in nič miru.

Jaz otožen, sem poet;
Ptica črna, ljubezniva,
Ti me torej slušaj vsaj:
Kvakaj smrti, luni ne!

Tebi jaz izročam se,
Tebi jaz se posvetim,
Ker te ljubim in častim,
Moj simbol ljubezni vse.

Zato pa, ptica črna ti:
Pevaj, kvakaj, kruli
Smrti le!
Luno meni prepustiš,
Poeta zase pridobiš. — Amen!

